

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Patricijos Paulos Mažintaitės, V kurso,

komercinės teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Civilinė atsakomybė už Lietuvos Banko padarytą žalą

Vadovas: Doc. dr. Laurynas Didžiulis

Recenzentas: Prof. Habil. Dr. Valentinas Mikelėnas

Vilnius

2020

TURINYS

ĮVADAS	2
1. VALSTYBĖS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS SAMPRATA LR CIVILINIO KODEKSO KONTEKSTE	7
1.1. Civilinės atsakomybės sąlygos	7
1.2. Kaltė	9
1.3. Specialioji norma	11
1.4. Subjektas	12
1.5. Taikymo sritis	13
2. LR KONSTITUCIJOS GARANTUOJAMŲ TEISIŲ DĖL KREIPIMOSI Į TEISMĄ DĖL ŽALOS, ATsiradusios DĖL NETEISĖTŲ VALSTYBĖS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ VEIKSMŲ, ATLYGINIMO, ANALIZĖ	14
2.1. Žalos atlyginimo norma, kylanti iš LR Konstitucijos	14
2.2. Žalos atlyginimas už valstybės valdžios institucijų neteisėtus veiksmus	17
2.3. Visiško nuostolių atlyginimo principas	20
3. LIETUVOS BANKO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMO MECHANIZMAS	21
3.1. Lietuvos banko civilinė atsakomybė monetarinės politikos srityje	21
3.2. Lietuvos banko diskrecija atliekant priežiūros funkcijas	24
3.3. Lietuvos banko civilinės atsakomybės už padarytą žalą atliekant priežiūros funkcijas teisinis reguliavimas	26
3.4. Lietuvos banko civilinė atsakomybė už padarytą žalą dėl priežiūros funkcijų nacionalinės teismų praktikos kontekste	29
3.5. Lietuvos banko civilinės atsakomybės už padarytą žalą dėl priežiūros funkcijų vykdymo, nevykdymo ar netinkamo vykdymo sąlygos	31
3.5.1. Lietuvos banko neteisėtų veiksmų apibrėžimas	31
3.5.2. Žala	34
3.5.3. Priežastinis ryšys	35
3.5.4. Kaltė	36
4. EUROPOS CENTRINIO BANKO CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ	38
4.1. Bendras priežiūros mechanizmas	38
4.2. Teisminių institucijų vaidmuo sprendžiant teisminius ginčus dėl ECB atsakomybės už padarytą žalą	40
4.3. ECB ir nacionalinės kompetentingos institucijos solidarioji atsakomybė už neteisėtais veiksmais padarytą žalą	41
IŠVADOS	46
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	47
SANTRAUKA	58
LE RÉSUMÉ	59

IVADAS

Darbo aktualumas ir problematika. 2011 metais prasidėjusi ir tebesitęsianti (paskutinis kredito unijos „Taupkasė“ nemokumas paskelbtas 2018 m. vasario 13 d.¹) kredito įstaigų nemokumo krizė nulėmė tai, jog vis daugiau kreditorių (juridinių ir fizinių asmenų) kelia klausimą dėl Lietuvos banko civilinės atsakomybės dėl atliekamų priežiūros funkcijų. Lietuvos teismų praktikoje nėra iki galo išnagrinėtas klausimas dėl Lietuvos banko civilinės atsakomybės ribų ir apimties. Dauguma teisminių bylų yra besitęsiančios arba nebaigtos, todėl klausimas dėl Lietuvos banko, kaip valstybės valdžios institucijos, civilinės atsakomybės taikymo yra aktualus, atsižvelgiant į finansų sektoriaus traukimosi (kredito įstaigų nemokumo atvejai) ir plėtros (naujų kredito įstaigų licencijavimas, pvz.: specializuoti bankai) mastą Lietuvos Respublikoje (toliau – „LR“).

Efektyvus kredito įstaigų veiklos teisinis reguliavimas pirmiausia yra susijęs su kiekybiniais banko veiklos rizikų valdymo rodikliais, tačiau paskutinė kredito įstaigų nemokumo krizė parodė, jog ne mažiau svarbus vaidmuo tenka ir Lietuvos banko vykdomai kredito įstaigų priežiūros funkcijai. Kiekvienas kredito įstaigos nemokumo atvejis visuomenėje sukelia daug neigiamų padarinių ne tik privatiems asmenims, kreditoriams, akcininkams, bet ir valstybei, nes vis dažniau yra keliamas klausimas dėl Lietuvos banko atsakomybės ir žalos atlyginimo kredito įstaigų nepakankamos priežiūros ir, to pasėkoje, skelbiamo nemokumo kontekste.

Lietuvos banko civilinės atsakomybės klausimas buvo pradėtas aktyviau nagrinėti po didžiųjų bankų BAB „Snoras“ ir BAB „Ūkio bankas“ griūties. Bankų žlugimas lėmė finansinę suirutę ir paskatino visuomenę abejoti finansų sistemos stabilumu. Akivaizdu, jog tokie įvykiai priverčia ieškoti atsakingo asmens ar asmenų, todėl buvo pradėtas kelti klausimas, kokį vaidmenį Lietuvos bankas atlieka prižiūradamas kredito įstaigas ir kokios yra jo atsakomybės ribos. Svarstyta, ar Lietuvos banko atliekamų funkcijų visuma nėra per plati ir ar centrinis bankas tikrai yra pasiruošęs turėti ir prisiimti tokią didžiulę skirtingų funkcijų visumą².

Šie įvykiai suponuoja stambaus Lietuvos valstybės finansų sistemos dalyvio – Lietuvos banko – plačius įgaliojimus kredito įstaigų priežiūros kontekste, todėl kyla klausimas ar

---

¹Lietuvos banko oficialus puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-04-01]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/naujienos/del-nemokumo-atsaukta-taupkases-kredito-unijos-licencija-teismo-prasoma-skelbti-jos-bankrota>>

²DELFI Žinios oficialus puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-01-03]. Prieiga per internetą: <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/nauseda-kisimasis-i-centrinio-banko-veikla-yra-nepriimtinas.d?id=81296217>>

viena institucija yra pajėgi būti atsakinga už daug įvairių sričių ar ji turėtų išimtinai ir koncentruotai rūpintis kredito įstaigų priežiūra. Per paskutinę kredito įstaigų krizę taip pat išryškėjo ir kredito įstaigų nemokumo procedūrose dalyvaujančių kreditorių interesai. Kreditoriai pradėjo ieškoti veiksmingų teisinių priemonių dėl Lietuvos banko atsakomybės ir žalos atlyginimo.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – „LR CK“) 6.271 straipsnyje nurodoma, jog ne kas kitas, o valstybė yra atsakinga už žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų. Šiuo straipsniu yra pripažįstama, kad valstybė už žalą, padarytą neteisėtais veiksmais, atsako be kaltės. Priešingai, LR Lietuvos banko įstatymas 45 straipsnyje nurodo, kad kaltės sąlygos įrodymas yra būtinas, norint įrodyti centrinio banko civilinę atsakomybę. Teisinėje literatūroje bei teismų praktikai besivystant, buvo imta svarstyti, ar Lietuvos banko įstatymas yra *lex specialis* ir kaip toks reguliavimas atsiliepia iškilus kolizijai tarp Lietuvos banko įstatymo nustatytų normų ir LR CK normų civilinės atsakomybės kontekste.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, formuluojama pagrindinė šio darbo tyrimo **problema**: keliamas klausimas, kodėl Lietuvos banko, vykdančio kredito įstaigų priežiūros funkciją pagal specialų teisinį reglamentavimą, atsakomybės ir žalos atlyginimo klausimas sprendžiamas tik įrodžius Lietuvos banko tyčią ar didelį neatsargumą. Darbe nagrinėjamos Lietuvos banko civilinės atsakomybės ribos bei analizuojamas viešojo ir privataus interesų suderinamumas.

Darbo naujumas. Atsižvelgiant į išdėstytą darbo problematiką ir analizuojant akademinę literatūrą susiduriama su mokslinių tyrimų, aiškiai apibrėžiančių civilinės atsakomybės ir žalos atlyginimo taikymo skirtumus skirtingose valstybės valdžios institucijose, trūkumu. Aiškumo ir šaltinių stoka lemia, jog neišspręsta problema veda į didesnius konfliktus tarp nemokių kredito įstaigų kreditorių ir Lietuvos banko dėl galimai „dvigubų standartų“ taikymo Lietuvos valstybės valdžios institucijoms, kai yra sprendžiamas civilinės atsakomybės taikymo klausimas. Tokiu būdu neužtikrinamas teisinis aiškumas, kuris ypatingai yra akcentuojamas po to, kai 2018 m. liepos mėnesį LR prisijungė prie Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – „EBPO“). EBPO vertino LR viešojo sektoriaus įmonių valdymo sistemos atitiktį EBPO valstybės valdomų įmonių valdymo gairėms (angl. *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises*³) (toliau – „Gairės“). EBPO gairėse išplečiami viešojo sektoriaus įmonių

---

³OECD, *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises*, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264244160->

veiklos efektyvumo didinimo principai, akcentuojant įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimą. Lietuvos bankui, kaip valstybės valdžios institucijai, yra aktualu ir nauja taikyti šiuos naujus Europos Sąjungos gerosios praktikos standartus ir pagerinti bei skaidrinti Lietuvos banko teisinę, reguliacinę ir institucinę valdymo sistemą, taip skatinant našumą, tvarų augimą ir finansinį stabilumą.

Darbo originalumas. Mokslinėje literatūroje daugiausiai informacijos yra apie žalos atlyginimo institutą, o valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų buvimo problematika nėra plačiai nagrinėjama. Lietuvos banko civilinės atsakomybės taikymo klausimus ir analizę galime rasti Tomo Pilkie ir Gretos Grinevičiūtės moksliniame straipsnyje „Lietuvos banko civilinė atsakomybė“⁴. Valstybės valdžios institucijų padarytos žalos atlyginimo analizę randame prof. V. Mikelėno išleistoje knygoje „Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai“⁵, kuria remiantis šiame darbe yra analizuojamas griežtosios civilinės atsakomybės institutas.

Darbo objektas. Pirma, šiame darbe yra lyginamas Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnyje nustatytos Lietuvos banko civilinės atsakomybės taikymas su LR CK 6.271 straipsnio taikymu.

Antra, nagrinėjant civilinės atsakomybės taikymo, už Lietuvos banko netinkamą priežiūros funkcijos atlikimą, sąlygas, išskiriamas kaltės, kaip privalomos sąlygos civilinei atsakomybei kilti, būtinumas bei analizuojamas kaltės sąlygos formavimasis, atsiradimas bei raida.

Trečia, siekiant pabrėžti finansinio stabilumo svarbą visuomenei, lyginamas viešojo ir privataus intereso sąveikavimas tarpusavyje, pasitelkiant Konstitucinio Teismo nutarimus ir formuojamą teismų praktiką bei pabrėžiant visuomenės intereso svarbą.

Ketvirta, nagrinėjama solidariosios civilinės atsakomybės tarp Lietuvos banko ir Europos centrinio banko galimybė ir įmanomumas iš esmės, atsižvelgiant į tai, jog tai būtų beprecedentis įvykis, jei toks įvyktų, todėl remiamasi hipotetinėmis bylomis.

Pagrindiniai darbe taikyti **tyrimo metodai**: dokumentų analizės, apibendrinamasis-aprašomasis bei loginis ir grafinis.

Lyginamasis metodas taikomas aiškinant LR CK 6 knygos nuostatas ir Lietuvos banko įstatymą kaip pagrindinius teisės aktus, reglamentuojančius Lietuvos banko ir kitų viešojo sektoriaus įmonių civilinės atsakomybės taikymo aspektus. Taip pat lyginamasis metodas

---

[en.pdf?expires=1579428885&id=id&accname=guest&checksum=6EDF3CD4A40A73DFE31A5416C4292B58>](#)

⁴PILKIS, T.; ir GRINEVIČIŪTĖ, G. Lietuvos banko civilinė atsakomybė. Iš *Teisės mokslo pavasaris 2019: pranešimų rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019.

⁵MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.

taikytas analizuojant viešosios civilinės atsakomybės vystymosi raidą tam tikrose pasaulio šalyse. Darbe analizuojama teismų formuojama, kartais skirtinga, praktika bei mokslininkų įžvalgos.

Dokumentų analizės metodas pasitelktas renkant ir analizuojant LR teisės aktus, Europos Sąjungos sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – „SESV“), rekomendacinio pobūdžio tarptautinės bei nacionalinės teisės aktus, aiškinamuosius kompetentingų institucijų dokumentus, nacionalinių bei Europos Sąjungos teismų sprendimus, mokslinius straipsnius, vadovėlius, interneto šaltinius.

Loginis metodas vyrauja ketvirtoje bei penktoje darbo dalyse, kuriose formuojama individuali pozicija atitinkamais klausimais. Šiose dalyse analizuojami Lietuvos banko civilinės atsakomybės už padarytą žalą atvejai, pasitelkiant hipotetines bylas bei siekiama įvertinti, ar solidarioji civilinė atsakomybė tarp Lietuvos banko ir Europos centrinio banko yra įmanoma, taip pat pasitelkiant hipotetines bylas.

Grafinis metodas pasitelktas vizualizuoti LR CK 6.271 straipsnio taikymą.

Šio darbo **tikslas** – išnagrinėti teorinius ir praktinius Lietuvos banko civilinės atsakomybės už padarytą žalą taikymo aspektus ir identifikuoti su tuo susijusias problemas, atskirai vertinant pinigų (monetarinės) politikos ir priežiūros funkcijas bei pateikti individualias įžvalgas dėl Europos centrinio banko ir Lietuvos banko solidariosios civilinės atsakomybės galimybės veikiant priežiūros ir pinigų (monetarinės) politikos srityse.

Siekiant nurodyto tikslo yra keliami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti LR CK 6.271 straipsnio taikymo aspektus valstybės valdžios institucijoms, įskaitant šios teisės normos taikymą Lietuvos bankui ir išskirti esminius LR CK 6.271 straipsnio ir Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnio skirtumus.
2. Apžvelgti LR Lietuvos banko įstatymo bei kitų Lietuvos banko priimtų teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias centrinio banko priežiūros funkciją ir iš to kylančią jo civilinę atsakomybę, apibrėžiant Lietuvos banko diskrecijos ribas.
3. Išanalizuoti Europos centrinio banko civilinės atsakomybės ribas ir identifikuoti sąlygas, kurioms esant galėtų kilti solidarioji Europos centrinio banko ir Lietuvos banko civilinė atsakomybė.
4. Apžvelgti LR teismų praktiką, susijusią su Lietuvos banko civilinės atsakomybės taikymo atvejais.

Svarbiausi šaltiniai. Atsižvelgiant į darbo tikslą, objektą ir iškeltus uždavinius, daugiausiai dėmesio skiriama LR CK 6.271 straipsniui, iš jo kylančiai LR teismų praktikai

ir LR civilinio kodekso komentarui bei LR Lietuvos banko įstatymui, kurie yra esminiai šaltiniai siekiant atskleisti ir įvertinti Lietuvos banko civilinės atsakomybės problematiką.

Esminiais šaltiniais, atskleidžiančiais valstybių centrinių bankų civilinės atsakomybės ypatumus, šiame darbe laikomi Finansinio stabilumo valdybos (angl. *Financial Stability Board*) gairės⁶, Central Bank Governance Group pranešimas apie centrinių bankų valdymo problematiką⁷ bei Tarptautinio valiutos fondo vyriausiojo patarėjo Ashraf Khan publikacija⁸.

Viešosios civilinės atsakomybės klausimui nagrinėti remiamasi Kembridžo universiteto teisės profesoriaus John Bell straipsniu⁹ bei prof. habil. dr. Valentino Mikelėno monografija¹⁰.

---

⁶Financial Stability Board. *Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions*. 2014. [žiūrėta 2020-03-18]. Prieiga per internetą: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_141015.pdf>

⁷Central Bank Governance Group. *Issues in the Governance of Central Banks*. Bank for International Settlements: Switzerland. 2009.

⁸KHAN, A. *Legal Protection: Liability and Immunity Arrangements of Central Banks and Financial Supervisors*. International Monetary Fund. 2018.

⁹BELL, J. *Governmental Liability: Some Comparative Reflections*. Barcelona, University of Cambridge. 2006. [žiūrėta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: <https://indret.com/wp-content/themes/indret/pdf/322_en.pdf>

¹⁰MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.

1. VALSTYBĖS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS SAMPRATA LR CIVILINIO KODEKSO KONTEKSTE

Valstybės valdžios institucijų civilinę atsakomybę už asmenims padarytą žalą reglamentuoja LR Konstitucija, LR CK, LR Viešojo administravimo įstatymas, LR žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir LR Vyriausybei įstatymas bei kiti teisės aktai ir specialieji įstatymai, kurie toliau darbe analizuojami siekiant atskleisti, kokias teises pasekmes visuomenėje sukelia toks reglamentavimas.

Mokslinėje literatūroje ir teisėkūroje randamos gana plačiai vartojamos sąvokos „valstybinės įmonės“, „viešosios įstaigos“, „viešojo sektoriaus įmonės“. Visos šios sąvokos yra artimai susijusios su „valstybės valdžios institucijų“ sąvoka.

LR Konstitucijoje akcentuojama, kad valstybė, vykdydama savo funkcijas, turi veikti visos visuomenės interesais¹¹. Be to, LR Konstitucijos 67 straipsnio 5 punkte yra įtvirtinta, kad Seimas „steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus“¹². LR Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, kad viešasis administravimas vykdomas ir viešosios paslaugos yra teikiamos per tose institucijose dirbančius žmones, priimančius atitinkamus sprendimus¹³. Apibendrinant galima būtų teigti, kad valstybės valdžios institucijos vykdo viešąjį administravimą per valstybės valdžios institucijose dirbančius darbuotojus, kurie priima atsakingus sprendimus įgyvendindami viešąjį interesą. Tokiu būdu valstybės valdžios institucijos prisiima ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą, todėl prisiimtos atsakomybės teisinis reglamentavimas ir taikymas išlieka aktualus bei reikšmingas.

1.1. Civilinės atsakomybės sąlygos

Bendrajai civilinei atsakomybei kilti yra būtinos šios sąlygos: kaltė (LR CK 6.248 straipsnis), neteisėti veiksmai ar neveikimas (LR CK 6.246 straipsnis), žala (LR CK 6.249

---

¹¹Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. balandžio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo (2012 m. birželio 12 d. redakcija) kai kurių nuostatų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimo Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ (2012 m. liepos 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*. 2015, Nr. 5147.

¹²Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

¹³Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 187 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 18 d. nutarimo Nr. 937 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 316 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. 361 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1, 2 punktų (2005 m. balandžio 4 d., 2006 m. kovo 27 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 298 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1 punkto (2006 m. kovo 27 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 34-1244.

straipsnis) ir priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis)¹⁴. Civilinė atsakomybė atsiranda tik esant skolininko kaltei, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės. Kaltės institutas pats iš esmės yra skirtas įvertinti, ar asmuo veikdamas (neveikdamas) buvo pakankamai apdairus ir rūpestingas, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina (LR CK 6.249 str. 3 d.). Iš asmens yra tikimasi elgesio, kaip atitinkamomis aplinkybėmis elgtųsi *bonus pater familias* (liet. rūpestinga šeimos galva)¹⁵. Pagal LR CK 6.271 straipsnio formuluotę yra aišku, jog ši teisės norma nustato civilinę atsakomybę be kaltės, tai yra, griežtąją civilinę atsakomybę. Griežtosios civilinės atsakomybės doktrinos tikslas yra užtikrinti socialinį teisingumą ir sulaikyti potencialius pažeidėjus nuo beatodairiško elgesio bei galimų nuostolių, priverčiant juos būti kur kas apdairesnius negu kalte pagrįstos atsakomybės atveju ir imtis visų įmanomų atsargumo priemonių¹⁶.

Kuomet Lietuvos bankas padaro žalą atlikdamas viešojo administravimo funkcijas, išskyrus priežiūros funkciją, jam civilinė atsakomybė kyla pagal LR CK 6.271 straipsnį, vadinasi tam, kad būtų įrodyta Lietuvos banko civilinė atsakomybė pagal bendrąsias teisės nuostatas, tai yra pagal LR CK, yra privaloma įrodyti neteisėtų veiksmų, žalos ir priežastinio ryšio tarp jų egzistavimą. Kaltė yra neprivaloma įrodyti sąlyga.

Kodėl Lietuvoje civilinė atsakomybė be kaltės yra taikoma valstybei už neteisėtų veiksmų atlikimą, galima tik svarstyti, pabrėžiant, jog institucijos darbuotojas yra laikomas valstybės rankomis, kuriomis yra įgyvendinamos valstybės funkcijos¹⁷. Darbuotojai yra skatinami turėti didesnę veiksmų laisvę ir galimybę nevaržomai priimti būtinus sprendimus¹⁸, tačiau tuomet kyla klausimas, ar darbuotojai iš tiesų elgsis atsakingiau, jei už jų veiksmus tiesiogiai atsakys valstybė? Būtent todėl teisinė apsauga turi būti tinkama ir, galbūt, priklausanti nuo funkcijos, kurią darbuotojas vykdo, taip užtikrinant pusiausvyrą tarp nepriklausomybės ir atskaitomybės. Užtikrinant padarytos žalos atlyginimą leidžiama Lietuvos banko darbuotojams veikti nebijant, jog bus nagrinėjamos bylos teisme ar reikės skirti reikšmingus išteklius teisiniams klausimams spręsti. Teisiniai ribojimai, kaip pavyzdžiui, atsakomybė konkrečiais atvejais, galėtų daryti įtaką Lietuvos banko pareigai būti atskaitingam už savo veiksmus. Visais atvejais teisinė apsauga turėtų rasti pusiausvyrą

---

¹⁴AMBRASIENĖ, D.; BARANAUSKAS, E.; ir kt. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 181.

¹⁵*Ibid.*, p. 188.

¹⁶Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje ERGO Insurance SE Lietuvos filialas v. Vilniaus miesto savivaldybė, atstovaujama Vilniaus miesto savivaldybės administracijos, Nr. e2A-806-372/2018.

¹⁷MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 396.

¹⁸*Ibid.*, p. 397.

tarp nepriklausomybės stiprinimo ir atskaitomybės užtikrinimo. Taigi, viešoji (valstybės) atsakomybė LR CK 6.271 straipsnyje numatytais atvejais atsiranda esant tik trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos ryšiui¹⁹.

1.2. Kaltė

Viešosios valdžios institucijų civilinė atsakomybė skirstoma į atsakomybę su kalte ir atsakomybę be kaltės. Civilinė atsakomybė su kalte reiškia, jog kaltė yra priskiriama viešosios valdžios institucijai, pavyzdžiui, Lietuvos bankui, o atsakomybė be kaltės rodo, kad viešosios valdžios institucija prisiima atsakomybės pasekmes, net nesant kaltės. Pati atsakomybė už kalte gali būti padalinta į aplaidų elgesį (pavyzdžiui, kaltė atsiranda dėl Lietuvos banko aplaidumo) ir tyčinį elgesį (pavyzdžiui, kaltė yra numatytų arba nenumatytų Lietuvos banko veiksmų pasekmė). Tyčinis elgesys dar gali būti suprantamas kaip veikimas nesilaikant *bonus pater familias* principo. Galiausiai, aplaidus elgesys skirstomas į paprastą aplaidumą arba didelį neatsargumą²⁰.

Kaltės nustatymo netaikymas tam, kad būtų taikomas LR CK 6.271 straipsnis, iš esmės rodo viešosios atsakomybės vystymosi evoliuciją. Iki XIX a. pradžios daugumoje šalių valstybės civilinės atsakomybės klausimas nebuvo aktualus, nes galiojo principas „*karalius negali daryti žalos ar kito blogio*“²¹. Vėliau šis principas transformavosi į valstybės imuniteto doktriną, pagal kurią valstybė buvo laikoma aukščiausiu suverenu ir pripažįstama esanti už civilinės atsakomybės ribų. Jai nebuvo galima taikyti tokių pačių atsakomybės principų, kurie buvo taikomi privatiems asmenims²². Pagal tai galima daryti išvadą, jog valstybės, kaip civilinių santykių subjekto, apsauga, pradėjo silpnėti ir pradėta orientuotis labiau į piliečių apsaugą, sukuriant civilinės atsakomybės taikymo valstybei institutą ir pripažįstant, jog valstybė bei jos institucijos turi atsakyti už padarytą žalą²³. Tačiau vystantis valstybės civilinės atsakomybės institutui, ypatumai skirtingose valstybėse yra nevienodi. LR valstybės ar jos institucijų civilinė atsakomybė yra griežtoji, be kaltės sąlygos privalomumo.

---

¹⁹Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. 2020 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje Lietuvos valstybė, atstovaujama Alytaus pataisos namų v. V.D., Nr. A-129-438/2020.

²⁰KHAN, A. *Legal Protection: Liability and Immunity Arrangements of Central Banks and Financial Supervisors*. International Monetary Fund. 2018.

²¹MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 370.

²²*Ibid.*

²³*Ibid.*

Analizuojant V. Mikelėno knygą „Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai“, Prancūzijoje sutinkame institutą „mišri kaltė“²⁴, kuris parodo, kad priklausomai nuo valstybės institucijos kaltės arba konkretaus valstybės tarnautojo asmeninės kaltės yra sprendžiama, kam kyla civilinė atsakomybė. Be abejo, yra išskiriami ir keli specifiniai atvejai, kuomet yra taikoma griežtoji civilinė atsakomybė, tačiau jie neapima neteisėtų aktų. Kembridžo universiteto teisės mokslų profesorius John Bell straipsnyje „*Government Liability: Some Comparative Reflections*“ analizuoja Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos teisinį požiūrį, jog ne visada valstybės institucijos pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas reiškia kaltės sąlygos nustatymą²⁵. Vokietijos teisinėje sistemoje kaltės sąlyga yra būtina norint įrodyti valstybės, savivaldybės ar jų institucijų civilinę atsakomybę, tačiau taip pat pabrėžiama ir tai, jog klausimas dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėtų aktų yra sprendžiamas bendrosios kompetencijos teismuose²⁶. Austrijoje valstybės tarnautojo kaltė yra būtina sąlyga kilti civilinei atsakomybei²⁷, tačiau nėra svarbu, kokio lygio bus kaltė, tyčia ar neatsargumas²⁸. Palyginimui, Japonijoje yra taikoma civilinė teisė, tačiau tokio instituto kaip valstybės atsakomybė išvis nebuvo iki XX a. pradžios, kuomet teisinė sistema tik pradėjo vystytis²⁹. Šiuo metu Japonijoje valstybei už neteisėtais veiksmais padarytą žalą yra taikoma griežtoji civilinė atsakomybė³⁰, kaip ir Lietuvoje, taigi, kaltės sąlygos įrodymas nėra būtinas. Panašių nuostatų randame ir Lenkijoje, kur nurodoma, jog kaltė nėra būtina sąlyga valstybės civilinei atsakomybei atsirasti³¹. Pažymėtina, kad ne tik Lietuvoje, tačiau ir kitose valstybėse teisinės literatūros griežtosios atsakomybės tema nėra gausu, tačiau pastebima, kad skirtingose valstybėse yra formuojamas skirtingas valstybės ir valstybės valdžios institucijų civilinės atsakomybės modelis.

---

²⁴*Ibid.*, p. 373.

²⁵BELL, J. *Governmental Liability: Some Comparative Reflections*. Barcelona, University of Cambridge. 2006. [žiūrėta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: <https://indret.com/wp-content/themes/indret/pdf/322_en.pdf>

²⁶MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 376.

²⁷*Ibid.*, p. 378.

²⁸SIGMA. *Conference on „Liability for official fault – The Austrian experience“*. Tbilisi, Georgia. 2009. [žiūrėta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.sigmaweb.org/publications/44319727.pdf>>

²⁹ZHANG, Y. *Comparative Studies on Governmental Liability in East and Southeast Asia*. The Great Britain: Kluwer Law International. 1999.

³⁰HIRONAKA A., KAWABATA Y., HARUYAMA T. *Chapter 13. Japan*. Teisininkų nuomonė. [žiūrėta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: <https://www.jurists.co.jp/sites/default/files/tractate_pdf/en/Product_Regulation_Liability_Review_2_Japan.pdf>

³¹Wardynski & Partners. *Liability of public authorities*. Warsaw. 2016, p. 6. [žiūrėta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: <http://www.codozasady.pl/wp-content/uploads/2016/07/Wardynski-Partners_-Liability-of-public-authorities.pdf>

1.3. Specialioji norma

LR CK 6.271 straipsnyje nurodyta, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė³². LR CK komentare nurodoma, jog LR CK 6.271 straipsnis yra specialioji norma, kuri yra taikoma tuomet, kai žalą padaręs yra viešasis asmuo, tai yra, valstybė ar savivaldybė ar jų institucijos. Tam, kad minėta LR CK norma būtų taikoma, žala turi būti padaryta viešojo administravimo srityje³³. Pagal LR Viešojo administravimo įstatymą, „viešojo administravimo“ sąvoka apima administracinių sprendimų priėmimą, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolę, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimą, viešųjų paslaugų teikimo administravimą ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimą³⁴. LR CK komentare pabrėžiama, jog šis straipsnis yra taikomas, kai žala padaroma viešojo administravimo srityje dėl bet kurios valstybės ar savivaldybės institucijos ar pareigūno neteisėtų veiksmų³⁵. Šiuo atveju svarbu paminėti, jog CK yra laikomas bendrųjų normų rinkiniu ir yra taikomas bendrai visiems subjektams, įskaitant ir Lietuvos banką. Vis dėlto, nagrinėjant atskiras valstybės valdžios institucijas, būtina pabrėžti, kad kai kuriems subjektams išskirtinai taikomas specialusis reglamentavimas. Šiuolaikinės ekonomikos ir spartaus finansų sektoriaus augimo sąlygomis, Lietuvos bankui tenka ne tik svarbios užduotys ir išskirtinės funkcijos, bet ir didžiulė atsakomybė priimant sprendimus, galinčius turėti įtakos tolimesniam Lietuvos finansų sektoriaus stabilumo užtikrinimui. Ir nors LR Lietuvos Banko įstatymo 1 straipsnyje yra tiesiogiai įtvirtinta, jog Lietuvos bankas nuosavybės teise priklauso Lietuvos valstybei³⁶, vis dėlto Lietuvos Bankui *a priori* yra taikomas LR Lietuvos Banko įstatymas, laikomas *lex specialis*. Lietuvos banko įstatymas nėra laikomas *lex specialis* LR CK atžvilgiu tuo atveju, jeigu Lietuvos bankas atlieka funkcijas, kurias apima viešojo administravimo sąvoka, numatyta specialiajame LR viešojo administravimo įstatyme, nebent yra tam tikros išimtys, kurios bus vėliau aptariamoms šiame darbe.

Lietuvos banko valdyba priima nutarimus³⁷, kurie gali padaryti žalą tretiesiems asmenims. Vilniaus apygardos administracinis teismas yra nagrinėjęs Lietuvos banko

---

³²Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

³³MIKELĖNAS, V. *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

³⁴Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

³⁵MIKELĖNAS, V. *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

³⁶Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

³⁷Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

valdybos nutarimo atitikimą įstatymams³⁸. Byloje manytina, jog priimtas Lietuvos banko nutarimas sukėlė žalą, todėl valdyba buvo kaltinama atlikus neteisėtus veiksmus priimant teisės aktą. Lietuvos banko valdybos nariai yra laikomi Lietuvos banko darbuotojais³⁹, jų atliekama funkcija - teisės akto priėmimas – yra viešojo administravimo funkcija, todėl remiantis LR CK 6.271 straipsniu, valdybos narių kaltės įrodyti nereikia, tačiau reikia įrodyti jų neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp jų.

1.4. Subjektas

Pažymėtina, kad LR CK 6.271 straipsnis nėra taikomas tuomet, kai valstybė ar savivaldybė veikia kaip privatus asmuo, pavyzdžiui, užsiima ūkine komercine veikla ar teikia įvairias paslaugas per savo įmones, tokiu atveju civilinė atsakomybė atsiranda bendraisiais pagrindais⁴⁰. 2016 m. balandžio 15 d. civilinėje byloje Nr. e3K-7-105-687/2016 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad valstybė (savivaldybė), prižiūródama sau priklausančius statinius, veikia privatinės teisės sferoje kaip turto savininkas (valdytojas), todėl atsako už to turto padarytą žalą kaip ir bet kuris kitas savininkas (valdytojas)⁴¹, taigi civilinė atsakomybė atsiranda pagal LR CK 6.266 straipsnį. Mokslinėje doktrinoje pabrėžiama, jog civilinė atsakomybė pagal LR CK 6.271 straipsnį gali kilti tik tuomet, jeigu žala padaroma valstybės ar savivaldybės ar jų subjektų, kurie žalą sukėlė veikdami viešojo administravimo srityje vykdydami viešojo administravimo funkcijas. Žalos sukėlimas minėtu atveju nepatenka į LR CK 6.271 straipsnio taikymo sritį, nes savivaldybė veiks privačioje srityje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-539/2012 konstatuojama, kad LR CK 6.271 straipsnis yra netaikomas tiems atvejams, kuomet žalą padaro valstybė (savivaldybė), veikdama ne kaip viešojo administravimo subjektas⁴².

Lietuvos bankas, atliekant viešojo administravimo funkcijas, veikia kaip valstybės valdžios institucija, todėl jo civilinė atsakomybė atliekant viešojo administravimo funkcijas, išskyrus išimtis, kurios šiame darbe nagrinėjamos kituose skyriuose, yra vertinama pagal LR CK 6.271 straipsnį.

---

³⁸Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2013 m. rugsėjo 2 d. sprendimas administracinėje byloje *Lietuvos valstybė v. R.Š.ir V.Š.*, Nr. I-2737-624/2013.

³⁹Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

⁴⁰MIKELĖNAS, V. *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

⁴¹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2016 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *AAS „Gjensidige Baltic“ v. UAB „Grinda“ ir Vilniaus miesto savivaldybė*, Nr. e-3K-7-105-687/2016.

⁴²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje *G.P., S.P. ir D.P. v. Lietuvos Respublika*, Nr. 3K-3-539/2012.

1.5. Taikymo sritis

LR CK 6.271 straipsnis yra taikomas bet kokiam valstybės valdžios institucijų priimtam aktui, taigi jis apima tiek norminius, tiek individualiuosius aktus. Norminiai teisės aktai nuo individualių teisės aktų skiriasi tuo, jog pastarieji yra vienkartiniai, skirti konkrečiam asmeniui arba nurodytai asmenų grupei⁴³, kuomet norminiai teisės aktai yra skirti individualiai neapibrėžtai asmenų grupei⁴⁴. Tiek norminių teisės aktų, tiek individualių teisės aktų leidimo tikslas yra užtikrinti visos teisinės sistemos aiškumą, teisės aktų kokybę, ekonomiškumą, teismų krūvio reguliavimą, tačiau ginčas dėl administracinio norminio akto teisėtumo yra ginčas dėl objektinės teisės, o ne dėl subjektinės asmens teisės, tai yra reikalavimas dėl teisės normos, kuri yra abejotina savo teisėtumu. Ginčai dėl priimtų teisės aktų teisėtumo, tai yra, ginčai dėl objektinės teisės, LR yra priskiriami administracinių teismų kompetencijai. Pastebėtina, jog dažniausiai kylantys ginčai, susiję su Lietuvos banko atliekamomis ar neatliekamomis (neveikimo atveju) funkcijomis yra nagrinėjami kompetentingų administracinių teismų. Pagal LR administracinių bylų teisenos įstatymo 17 straipsnį administraciniai teismai sprendžia bylas dėl valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų (neveikimo) teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus⁴⁵. Lietuvos bankas yra valstybės valdžios institucija, priimanti teisės aktus, todėl ginčai, susiję su Lietuvos banko civiline atsakomybe yra nagrinėjami administraciniuose teismuose.

---

⁴³Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

⁴⁴*Ibid.*

⁴⁵Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 13-308.

2. LR KONSTITUCIJOS GARANTUOJAMŲ TEISIŲ DĖL KREIPIMOSI Į TEISMĄ DĖL ŽALOS, AT SIRADUSIOS DĖL NETEISĖTŲ VALSTYBĖS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ VEIKSMŲ, ATLYGINIMO, ANALIZĖ

2.1. Žalos atlyginimo norma, kylanti iš LR Konstitucijos

LR Konstitucijos 30 straipsnyje *expressis verbis* įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą, kai jo konstitucinės teisės ar laisvės yra pažeidžiamos⁴⁶. LR Konstitucinis Teismas 1997 m. spalio 1 d. nutarime pažymėjo, jog kreipimosi į teismą principas yra absoliutus ir kildinamas iš konstitucinio teisinės valstybės principo⁴⁷. LR Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad LR Konstitucijos 30 straipsnis įtvirtina kiekvieno asmens galimybę Lietuvoje kreiptis į teismą ir ginti savo teises teisme ne tik nuo kitų asmenų, tačiau ir nuo neteisėtų valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmų⁴⁸. Taigi, valstybės imuniteto doktrinos paneigimas išplaukia jau iš pačios LR pamatinių *teisinių griaučių* – Konstitucijos. Konstitucija yra grindžiama universaliomis, nekvestionuojamomis vertybėmis, pagarba teisei ir teisės viešpatavimu, valdžios galių ribojimu, valdžios įstaigų priederme tarnauti žmonėms ir atsakomybe visuomenei, teisingumu, atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiu, žmogaus teisių ir laisvų pripažinimu ir jų gerbimu⁴⁹. LR Konstitucijos tikslas yra ginti individą⁵⁰.

Būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas⁵¹, deliktinės civilinės atsakomybės atveju siejamas su tikslu atkurti pažeistas nukentėjusio asmens teises tokiu būdu, kad būtų kuo labiau įmanoma priartėti prie

---

⁴⁶Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

⁴⁷Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 195 straipsnio penktosios dalies ir 242 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 91-2289.

⁴⁸ABRAMAVIČIUS, A. *Teisė į teisminę gynybą Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Jurisprudencija*, 2009, 3(117), p. 21-40.

⁴⁹Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento Rinkimų įstatymo 1^l straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 85-3094.

⁵⁰Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 54-1587.; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 1-7.

⁵¹Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 23 d. nutarimo Nr. 1004 "Dėl minimalaus darbo užmokesčio didinimo" 3.1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 499 straipsnio pirmajai daliai ir Lietuvos Respublikos darbo apmokėjimo įstatymo 2 straipsniui". *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 7-130.; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 181-6708.

situacijos, kurioje nukentėjusysis buvo prieš atliekant neteisėtus veiksmus⁵². Žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės, todėl LR Konstitucinis Teismas ne kartą yra pasisakęs, kad pagal LR Konstituciją valstybė turi užtikrinti ne tik žmogaus teisių gynimą nuo kitų asmenų, bet taip pat ir neleisti, kad į jas neteisėtai kėsintųsi ar pažeistų pačios valstybės institucijos ar pareigūnai⁵³. Būtent dėl to valstybė yra įdiegusi saugiklius, tokius kaip *ultra vires* doktrina. Valstybės (savivaldybių) ar jos institucijų pareigūnai negali veikti viršijant savo įgaliojimų ar neteisėtais veiksmais pažeisdami žmogaus teises ar laisves⁵⁴, nes kitaip būtų griauamas asmenų pasitikėjimas valstybės valdžia. Jeigu neteisėti veiksmai, sukėlę žalą asmeniui būtų toleruojami valstybėje ir už juos nebūtų baudžiama, atsirastų socialinis disbalansas⁵⁵, žmogus iš esmės neturėtų priemonių pasipriešinti valstybiniam mechanizmui ir įgyvendinti savo teisių bei gauti teisingą atlygį. Ginant žmogaus orumą, ypatinga svarba tenka teisingo žalos atlyginimo institutui ir jo įgyvendinimui⁵⁶.

LR Konstitucijos 5 straipsnis nustato, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Tikėtina, kad griežtoji civilinė atsakomybė, kylanti valstybei ar jos institucijoms dėl neteisėtų veiksmų, yra konstitucinės teisės ištaka. LR Konstitucinio Teismo doktrinoje Konstitucija yra įvardijama kaip aukščiausiaji teisė⁵⁷, kuri apriboja valstybės valdžią. Visos valstybės (savivaldybių) institucijos ar jų darbuotojai turi veikti vadovaujantis teisės aktais, LR Konstitucija bei rūpestingumo (lot. *bonus pater familias*) principu, vadinasi turi ir prisiimti atsakomybę už neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos atsiradimą. Ši nuostata taikoma ir Lietuvos bankui bei jo darbuotojams. Vis dėlto, valstybės tarnautojai yra

---

⁵²Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartis administracinėje byloje J.G. v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Laisvės atėmimo vietų ligoninės, Nr. I-499-142/2017.

⁵³Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 54-1587.; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 181-6708.; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 1-7.

⁵⁴Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 90-3529.

⁵⁵*Ibid.*

⁵⁶*Ibid.*

⁵⁷Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 170 straipsnio (2012 m. kovo 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*. 2004, Nr. 478.

pripažįstami ir priimami kaip asmenys, vykdančys valstybės valią⁵⁸. Tam, kad būtų užtikrintas atsakingas darbuotojų veikimas, įstatymų leidėjas LR CK yra numatęs normą LR CK 6.280, kuri įtvirtina regresio teisės galimybę, kuomet darbuotojas veikė neatlaidžiai arba neatsakingai ir veikė tyčia⁵⁹. Tokiu atveju valstybė, padengusi žalą ieškovui, turi teisę išsireikalauti iš kalto asmens ne daugiau kaip 9 vidutinius jo darbo užmokesčius, jeigu kiti įstatymai nenustato kitaip⁶⁰. Pažymėtina, jog iš skaidrumo principo kyla atskaitingumo reikalavimas, būtinas norint pasiekti, jog žmonės pasitikėtų viešąją valdžią, jos institucijomis ir pareigūnais. Tai lemia, kad priimami institucijų bei jų pareigūnų sprendimai ir atliekami veiksmai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad esant reikalui jie galėtų būti racionaliai motyvuoti, o taip pat, kad asmenys turėtų teisę tuos sprendimus ginčyti⁶¹. Palyginimui, Kosove yra taikoma centrinio banko darbuotojų apsauga – įtvirtinta, jog darbuotojai ar valdybos nariai nėra atsakingi už savo veiksmus ar neveikimą ar žalą, kurią sukėlė jų sprendimai ar veiksmai, nebent buvo veikiama tyčia⁶². Pagal LR CK, Lietuvos banko darbuotojų sukeltos žalos ir atsakomybės už ją atveju, kaltės įrodymo būtinumas nereikalaujamas, jei jie veikė atlikdami kitas, o ne priežiūros funkcijas, tačiau tiek Lietuvos banko įstatyme, tiek LR CK yra numatyta atgręžtinio reikalavimo (regreso) į darbuotoją galimybė, jeigu jis veikė tyčia arba neatsargiai.

Teisinėje valstybėje valdžia išlieka legitimi tiek, kiek ji įgyvendina tautos suverenitetą, tautos siekius realizuodama per Parlamentą, kuris vadovaujasi LR Konstitucija bei kitais valstybės leidžiamais įstatymais⁶³. Jei asmens konstitucinė teisė yra pažeidžiama, vadinasi, tautos suverenitetas nėra realizuojamas tinkamai ir asmenų interesai greičiausiai nėra atstovaujami taip, kaip buvo tikėtasi renkant valdžią, todėl tautos pasitikėjimas valdžia blanksta ir valstybėje, tikėtina, įsivyras suirutė. Teisinėje valstybėje galiojanti teisė negali būti aiškinama taip, kad iš asmens būtų atimama galimybė teisinėmis priemonėmis įgyvendinti savo subjektinę teisę į žalos atlyginimą⁶⁴ ar į bet kokį kitą teisinį institutą. Taip pat neturi būti ir priimami tokie teisės aktai, kurie atleistų valstybę nuo pareigos atlyginti piliečiams padarytą žalą, nes tai reikštų teisės viršenybės atsisakymą –

---

⁵⁸Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 90-3529.

⁵⁹Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*. 2018, Nr. 3692.

⁶⁰*Ibid.*

⁶¹*Ibid.*

⁶²KHAN, A. *Legal Protection: Liability and Immunity Arrangements of Central Banks and Financial Supervisors*. International Monetary Fund. 2018.

⁶³DANIŠAUSKAS, G. *Teisinės valstybės sampratos ypatumai. Jurisprudencija*, 2003, t. 47(39); 5-12.

⁶⁴MORKŪNIENĖ, G. *Valstybės atsakomybė už žalą, padarytą valstybės institucijų ir tarnautojų veiksmais*: magistro baigiamasis darbas. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008 m.

pačios teisinės valstybės esmės⁶⁵ paneigimą. Aukščiausiam LR teisės akte – LR Konstitucijoje - įtvirtintas teisinės valstybės principas reiškia, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės bei tai, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios bei kitos valstybės institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei⁶⁶. Manytina, kad teisės aktas, kuris prieštarauja teisinės valstybės principui iš esmės, šiuo atveju, žalos atlyginimui už neteisėtus veiksmus, neturėtų būti vertinamas kaip tinkamas, pateisinamas ir sukuriantis pridėtinę vertę teisės sistemai. Tikėtina, kad tokio pobūdžio teisės aktas turėtų negalioti *ab initio*. Įstatymas galėtų nustatyti tik atlyginamumo ribą⁶⁷, tačiau neturi kelti klausimo dėl pačios valstybės pareigos atlyginti žalą už neteisėtus veiksmus.

2.2. Žalos atlyginimas už valstybės valdžios institucijų neteisėtus veiksmus

Valstybės imuniteto ribų siaurinimas prasidėjo dar XX a. pradžioje, kuomet buvo pripažinta, jog valstybė privalo atsakyti už žalą, padarytą dėl sutartinių prievolių pažeidimo, o delikto atveju, pradėta taikyti tiesioginė atsakomybė už žalą, padarytą neteisėtais veiksmais, kai nenustatoma konkrečių institucijų arba pareigūnų kaltė⁶⁸. Prievolės dėl žalos atlyginimo skolininkas yra valstybė ar savivaldybė, kurios žalą turi atlyginti iš savo biudžeto, nepaisant konkretaus valstybės tarnautojo, kito valstybės valdžios institucijos ar savivaldybės darbuotojo kaltės⁶⁹. Problema, kylanti dėl prievolės šalių ypatumų buvo aptarta prieš tai šiame darbe, darant išvadą, jog valstybė ar savivaldybė veikia kaip administracinių santykių subjektas, kuris atsako už padarytą žalą neteisėtais veiksmais tuomet, kai veikia viešojo administravimo sferoje teikiant viešojo administravimo paslaugas ir vykdant viešojo administravimo funkcijas.

Kaip minėta, atsirasti valstybės civilinei atsakomybei yra būtinos trys sąlygos: neteisėti veiksmai, žala ir priežastinis ryšys tarp jų. Valstybės neteisėtų veiksmų analizei yra reikšminga nustatyti, kiek pati institucija žinojo ar turėjo žinoti apie atliekamus

---

⁶⁵*Ibid.*

⁶⁶Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 93-4000.

⁶⁷Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*. 2018, Nr. 3692.

⁶⁸MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995, p. 370, 371.

⁶⁹Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

veiksmus bei kokių mastu buvo imtasi priemonių užkirsti galimą pažeidimą⁷⁰, taip pat vertinama bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai⁷¹ atlikimas ar neatlikimas.

Pareiga atlyginti valstybės padarytą žalą asmeniui yra nekvestionuojama remiantis LR Konstitucija, LR Konstitucinio Teismo išaiškinimais, nutarimais bei teisinės valstybės principu ir jo ištakomis. LR CK 6.250 straipsnyje įtvirtintas visiško nuostolių atlyginimo principas. Remiantis minėta teisės norma, padaryti nuostoliai, kurie yra žalos pinigine išraiška, turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai specialūs įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę. Nuostata, kad žalą asmeniui, turtui privaloma atlyginti visiškai, yra įtvirtinta ir LR CK 6.263 straipsnio 2 dalyje. Tai suponuoja, kad ir civilinės atsakomybės taikymo atveju nukentėjusiajam padaryta žala turi būti atlyginama tiek, kiek jis iš tikrųjų prarado dėl žalą padariusio asmens neteisėtų veiksmų⁷². LR Konstitucinis Teismas 2011 m. vasario 3 d. nutarime pabrėžė, jog atlyginama žala turi būti reali ir teisinga⁷³. LR Konstitucijoje nevienareikšmiškai yra nurodyta, kad įstatymai turi būti sureguliuoti taip, jog asmuo visais atvejais galėtų reikalauti teisingo žalos atlyginimo ir visais atvejais galėtų tą atlyginimą gauti, nepiktnaudžiaujant teise. Visiško žalos atlyginimo tikslas yra padėties gražinimas į *status quo*, tai yra, nukentėjusiojo asmens padėties gražinimas į tokią poziciją, kurioje ji buvo iki padarant žalą. Būtina atlyginti tik turtinę žalą, nes neturtinė žala yra atlyginama tik įstatymo numatytais atvejais. Neturtinės žalos, padarytos valdžios institucijų ir pareigūnų neteisėtais veiksmais, atlyginimą, nustato LR Viešojo administravimo įstatymo 42 straipsnis⁷⁴. Minėta teisės norma nurodo, kad vadovaujamosi LR CK nuostatomis, todėl žala atlyginama vadovaujantis LR CK 6.250 straipsniu. Lietuvos teismų praktikoje nerandama atvejų, kuomet Lietuvos bankas būtų teisiamas dėl nuostolių, kurie apimtų ir neturtinės žalos atlyginimą.

2010 m. Lietuvos Apeliacinis Teismas nagrinėjo apelianto A.S. patikslintą ieškinį LR valstybei, atstovaujamai LR Generalinės prokuratūros, Klaipėdos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos bei Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Klaipėdos skyriaus dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo už žalą, padarytą valdžios institucijų

⁷⁰Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje R.U. v. P.V. ir Lietuvos valstybė, Nr. 3K-3-528-706/2016.

⁷¹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje DNB bankas v. „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-507-611/2016.

⁷²JUREX. *Visiško nuostolių atlyginimo principas. Žalos dydžio sumažinimas atsižvelgiant į žalą padariusio asmens turtinę padėtį* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <<https://jurex.lt/visisko-nuostoliu-atlyginimo-principas-zalos-dydzio-sumazinimas-atsizvelgiant-i-zala-padariusio-asmens-turtine-padeti/>>

⁷³Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Transporto Priemonių Valdytojų Civilinės Atsakomybės Privalomojo Draudimo Įstatymo (2004 M. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 16-758.

⁷⁴Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

neteisėtais veiksmais. Ieškovas kreipėsi dėl, pasak jo, neteisėtų LR Generalinės prokuratūros veiksmų vilkinant ieškinį bei trukdant apeliantui susipažinti su bylos medžiaga. Teismas pabrėžė, kad taikant atsakomybę už žalą, padarytą neteisėtais valdžios aktais, galioja prezumpcija, kad valdžios aktas yra laikomas teisėtu⁷⁵. Valdžios aktai, kuriais yra padaryta žala piliečiui arba kitam asmeniui, laikomi neteisėtais tada, kai yra pažeisti specialūs teisės aktai, numatantys valdžios institucijų veikimo turinį ir formą⁷⁶. Neteisėti veiksmai yra padaryti, jei valdžios institucijos arba jų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymą privalėjo veikti. Valdžios veiksmais padaryta žala yra atlyginama specialiomis sąlygomis. Generalinis deliktas kyla iš prancūzų teisės tradicijos, kuris reiškia, jog kiekvienas asmuo turi elgtis atidžiai ir rūpestingai, nepažeisti galiojančių įstatymų, o jei jis taip nesielgia ir dėl to atsiranda žalos tretiesiems asmenims, atidumo ir rūpestingumo pareigą pažeidęs asmuo privalo šią žalą atlyginti, tai yra, jam kyla civilinė atsakomybė⁷⁷.

Bendroji LR CK 6.246 straipsnio 1 dalies norma įtvirtina neteisėtumo sąlygos sampratą. LR CK 6.271 straipsnio 4 dalis taip pat įtvirtina specialiąją normą, reglamentuojančią neteisėtumo sąlygos taikymą būtent deliktinėje viešojoje atsakomybėje⁷⁸. LR CK 6.271 straipsnio 4 dalyje civilinė atsakomybė yra siejama su valstybės aktų prieštaravimu įstatymui, tai yra, jų neteisėtumu⁷⁹. Tam, kad teisės aktas būtų neteisėtas, jo neteisėtumas privalo būti konstatuotas įstatymų nustatyta tvarka. Paprastai šitai daroma skundžiant valstybės ar savivaldybės institucijų ar darbuotojų veiksmus administraciniam teismui, tačiau neteisėtumas gali būti konstatuotas ir kitokia tvarka, pavyzdžiui, šitai gali padaryti Seimo kontrolierius ir panašiai⁸⁰. Pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą yra nurodęs, jog neteisėtumas pasireiškia tik tada, kai nustatoma, jog institucijų darbuotojai nevykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, paviršutiniškai, pažeisdami bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai⁸¹. Be kita ko, Lietuvoje

---

⁷⁵Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugpjūčio 16 d. nutartis civilinėje byloje A.S. v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros, Klaipėdos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos bei Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Klaipėdos skyriaus, Nr. 2A-456/2010.

⁷⁶*Ibid.*

⁷⁷SELELIONYTĖ, S. *Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. Jurisprudencija*, 2006 (79); p. 102-112.

⁷⁸*Ibid.*

⁷⁹MIKELĖNAS, V. *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

⁸⁰*Ibid.*

⁸¹Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje I.P.V. v. Vilniaus miesto savivaldybė, Nr. A17-499/2007; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 8 d. nutartis administracinėje byloje A.Š. v. Lietuvos valstybė, Nr. A-858-1810/2012; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje S.F. v. Lietuvos valstybė, Nr. I-4601-561/2015.

yra ypač susiaurinta valstybės imuniteto doktrina ir įtvirtinta, jog valstybė turi atlyginti žalą, padarytą valstybės valdžios institucijų neteisėtais veiksmais. Įstatymas išplečia valstybės civilinės atsakomybės ribas nukentėjusiųjų naudai, todėl iš esmės neteisėtumas lieka vienintelė sąlyga⁸², kuri ir nustato valstybės civilinės atsakomybės ribas.

2.3. Visiško nuostolių atlyginimo principas

LR Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, jog finansų sistemos stabilumas ir efektyvumas yra reikšmingas viešasis interesas⁸³, esminė rinkos veikimo sąlyga, lemianti šalies ūkio augimą, todėl jis turi būti apsaugotas. Klausimas kyla dėl finansų sistemos dalyvio, kuriam buvo padaryta žala, žalos atlyginimo. Šiuo atveju teisinis reglamentavimas aiškiai ir nevienareikšmiškai apibrėžia, kad žala nėra atlyginama bet koku atveju, o tik tuomet, kai buvo veikiami tyčia arba neatsargiai.

LR CK įtvirtina visiško nuostolių atlyginimo principą. Išskirtiniu atveju gali būti laikomas Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnio taikymas, kuriuo yra nedviprasmiškai įtvirtinta, kad visa žala nebus atlyginta. Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnio 1 dalies dabartinėje redakcijoje, įsigaliojusioje tik 2015 metų pabaigoje, atsisakyta termino „kaltė“, kurį pakeitė „tyčia ir didelis neatsargumas“. Šiuos patobulinimus lėmė Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyva⁸⁴ 2014/59/ES, kurioje, siekiant kuo didesnio finansų sistemos stabilumo užtikrinimo po finansų krizės, nurodoma apsibrėžti priežiūros institucijos, šiuo atveju, Lietuvos banko, atsakomybės laipsnį. Siekiant išsaugoti finansų sistemos stabilumą, priežiūros institucijos civilinė atsakomybė yra ribojama net jei žala ir yra padaryta, nors ir mažiausia kaltės forma. Civilinės atsakomybės mastas yra ribojamas LR Lietuvos banko įstatyme įtvirtinta atsakomybės ir žalos atlyginimo norma, tačiau nėra pasakyta, kad Lietuvos banko įstatymas prieštarauja visiško nuostolių atlyginimo principui, kuris įtvirtintas LR CK.

---

⁸²SELELIONYTĖ, S. *Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. Jurisprudencija*, 2006 (79); p. 102-112.

⁸³Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų, Lietuvos Respublikos Įmonių Restruktūrizavimo, Lietuvos Respublikos Įmonių Bankroto Įstatymų kai kurių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 55-2760.

⁸⁴2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012 (Tekstas svarbus EEE). *Oficialus leidinys*, L 173/190, 2014, p. 190-348.

3. LIETUVOS BANKO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMO MECHANIZMAS

Lietuvos bankas yra viešasis⁸⁵ juridinis asmuo⁸⁶. Centrinis bankas tarp kitų viešojo administravimo paslaugas teikiančių juridinių asmenų išsiskiria savo daugiafunkcionalumu, nes jo diskrecijoje formuojama ir vykdoma ne tik valstybės monetarinė politika, mokėjimų sistemos priežiūra, valstybės izdo agento funkcija, bet ir finansų sistemos priežiūros funkcija. Apibendrinant, įvardintas centrinio banko funkcijas galima būtų suskirstyti į dvi pagrindines grupes: (i) monetarinės politikos formavimas ir priežiūra; ir (ii) finansų sistemos stabilumo užtikrinimas ir priežiūra.

3.1. Lietuvos banko civilinė atsakomybė monetarinės politikos srityje

Central Bank Governance Group savo išvalgas dėl centrinių bankų vykdomos pinigų politikos pateikė gairėse „*Issues in the Governance of Central Banks*“, pažymėdamas, kad pasaulinė finansų krizė atskleidė centrinio banko svarbą finansinio stabilumo užtikrinimo kontekste. Centrinio banko reputacinė rizika yra labai didelė, nes dėl, pavyzdžiui, finansų krizės, dėl kurios centrinis bankas nebūtinai yra atsakingas, jam gali būti pareikšti kaltinimai⁸⁷.

Monetarinė politika yra priskirta išimtinai Europos Sąjungos kompetencijai, tik Europos Sąjunga turi teisę priimti teisiškai privalomus aktus šalims, kurių valiuta yra euras, o pačios valstybės narės gali priimti teisės aktus tik tada, kai Europos Sąjunga jas įgalioja arba to reikia Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimui⁸⁸.

Monetarinę, arba kitaip, pinigų politiką kvalifikuojant kaip išimtinę kompetenciją, pagrindinis nagrinėjamas klausimas yra pinigų politikos koncepcija. 2003 m. rugsėjo 19 d. ECB išdėstė nuomonę, kuria laikėsi pozicijos prieš siaurą ir techninį pinigų politikos aiškinimą⁸⁹, teigiant, jog ji turėtų apimti visas išimtines kompetencijas, susijusias su euro valiuta. Jean-Victor Louis cituoja ir pritaria René Smits, kuris išskiria, jo nuomone, keturias papildomas, privalomas ir griežtas pinigų politikos sritis, kurios taip pat turėtų būti laikomos išimtinė kompetencija: (i) valiutų kurso politika, (ii) Europos centrinių bankų

---

⁸⁵Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo“. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 53-2613.

⁸⁶Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

⁸⁷Central Bank Governance Group. *Issues in the Governance of Central Banks*. Bank for International Settlements: Switzerland. 2009.

⁸⁸Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.

⁸⁹2003 m. rugsėjo 19 d. ECB nuomonė. *OJ C 229*, 25.9.2003, 7, 9 punktas.

sistemos uždavinys laikyti pervestus rezervus ir vykdyti valiutų kurso operacijas, taip pat (iii) mokėjimo sistemų priežiūra ir (iv) banknotų leidimas⁹⁰.

Visgi, kompetencijos atskyrimą tarp centrinių bankų ir ECB bei Europos Sąjungos įtvirtina SESV 128 straipsnis, kuris numato, jog euro banknotus išleisti gali ir pats ECB ir nacionaliniai centriniai bankai⁹¹, tačiau nacionaliniai centriniai bankai, norintys išleisti banknotus, turi turėti ECB leidimą. Taip pat, valstybės narės gali leisti monetas, tačiau ECB nustato išleidimo apimtį, o Europos Taryba derina nominaliąsias vertes ir priima specifikacijas. Šie pavyzdžiai parodo kompetencijos atskyrimą tarp valstybių narių ir Europos Sąjungos. Kita vertus, SESV 138 straipsnis įtvirtina vieningą atstovavimą tarptautinėse finansų institucijose ir konferencijose⁹². Vis dėlto, vieningas atstovavimas nėra įpareigojanti sąvoka, nors ir yra aiški pareiga priimti bendras pozicijas. Europos Sąjungos ir valstybių narių tarpusavio santykiai yra vidinis euro zonos klausimas, ir nors valstybės narės, tikėtina, nelabai noriai pripažintų, jog jas tarptautinėse konferencijose atstovauja Europos Sąjunga, jos turėtų pasisakyti už tai, kad euro zona kalbėtų vienu balsu ir siektų vieningo atstovavimo, nes tai ir yra kompetencijų pasiskirstymo klausimas⁹³.

ECB nepriklausomumas yra įtvirtintas SESV. Siekdamas nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumo, 2003 m. liepos 5 d. ECB savo nuomonėje⁹⁴ prašė pripažinti jų nepriklausomumą. Nepaisant to, SESV formuluotė išliko nepakitusi. Neatrodo, kad grėsmė būtų iškilusi nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumui, nes negalima įsivaizduoti institucijos, atsakingos už bendrą pinigų politiką, kuri apimtų sprendimų ir nurodymų vykdymą, kurie galbūt gali būti prieštaringi vienas kitam⁹⁵.

Kadangi nacionaliniai centriniai bankai yra sudėtinė Europos centrinių bankų sistemos dalis, jie veikia pagal ECB gaires ir nurodymus. Pagal SESV 340 straipsnį Europos centrinis bankas pagal bendrus valstybių narių įstatymams būdingus principus atlygina bet kokią žalą, kurią padaro pats bankas ar jo tarnautojai, atlikdami savo pareigas⁹⁶.

LR CK 6.271 straipsnyje nurodyta, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė⁹⁷. Tam, kad minėta LR CK norma būtų

---

⁹⁰LOUIS, J. *Monetary policy and Central Banking in the Constitution*. Germany: European Central Bank, 2005.

⁹¹*Ibid.*

⁹²*Ibid.*

⁹³LOUIS, J. -V. *Monetary policy and Central Banking in the Constitution*. Germany: European Central Bank, 2005.

⁹⁴2003 m. liepos 5 d. ECB nuomonė. *OJ C 230*, 28.9.2003.

⁹⁵LOUIS, J. -V. *Union économique et monétaire*. Brussels: Editions de l'Université de Bruxelles, 1995.

⁹⁶Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.

⁹⁷Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

taikoma, žala turi būti padaryta viešojo administravimo srityje⁹⁸. LR viešojo administravimo įstatyme įtvirtinta sąvoka „Viešasis administravimas“ reiškia įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojamą viešojo administravimo subjektų veiklą, skirtą įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti: administracinių sprendimų priėmimui, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolei, įstatymu nustatytų administracinių paslaugų teikimui, viešųjų paslaugų teikimo administravimui ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimui⁹⁹. Remiantis šiuo metu galiojančiu reguliavimu įstatymų leidėjas traktuoja, jog monetarinės politikos vykdymas patenka į viešojo administravimo apibrėžimą, todėl už žalą, padarytą atliekant monetarinės politikos funkcijas turi atsakyti valstybė pagal LR CK 6.271 straipsnį. Viena vertus, monetarinė politika vykdoma išleidžiant ir ribojant pinigų kiekį apyvartoje, tai yra viešosios valdžios institucijos veikla, todėl civilinės atsakomybės modelis kildinamas pagal LR CK 6.271 straipsnį ir atsakomybė kyla valstybei. Kita vertus, Lietuvos bankas, vykdydamas monetarinės politikos funkcijas, vadovaujasi ne tik LR CK, tačiau ir LR Lietuvos banko įstatymu, kuriame yra įtvirtinta, kad Lietuvos valstybė neatsako už Lietuvos banko prievoles, o Lietuvos bankas neatsako už Lietuvos valstybės prievoles, tai lemia, kad pinigų politika yra vykdoma nepriklausomai. Lieka atviras klausimas, kodėl už Lietuvos banko atliekamas funkcijas turi atsakyti valstybė, jeigu Lietuvos bankas veikia nepriklausomai nuo valstybės.

Darbo autorės nuomone monetarinė politika yra labai glaudžiai susijusi su makroprudencine politika: (i) jos papildo viena kitą¹⁰⁰ bei daro įtaką viena kitos veiksmingumui, (ii) pinigų politikos vykdymas pasižymi nepriklausomumu, kaip ir makroprudencinės politikos vykdymas yra nepriklausomas, (iii) jų tikslai yra labai panašūs – pinigų politikoje siekiama palaikyti kainų stabilumą, o makroprudencinės politikos tikslas yra visos finansų sistemos stabilumas¹⁰¹, tačiau Europos Sisteminės Rizikos Valdyba yra pateikusi rekomendaciją¹⁰² teisiškai apsaugoti centrinius bankus ir jų darbuotojus tik veikiant makroprudencinės politikos srityje. Ši rekomendacija paskatino LR įstatymų leidėją išskirti žalos, kuri padaroma makroprudencinės politikos vykdymu,

---

⁹⁸MIKELĖNAS, V. *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

⁹⁹Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

¹⁰⁰Lietuvos Bankas. *Makroprudencinės politikos įgyvendinimas Lietuvoje*. Lietuvos bankas: Teminių straipsnių serija Nr. 30/2019.

¹⁰¹Lietuvos Bankas. *Makroprudencinės politikos įgyvendinimas Lietuvoje*. Lietuvos bankas: Teminių straipsnių serija Nr. 4/2015.

¹⁰²Europos sisteminės rizikos valdyba. 2011 m. gruodžio 22 d. D rekomendacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-03-30].
Prieiga per internetą:
<https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/ESRB_Recommendation_on_National_Macroprudential_Mandates.pdf?87d545ebc9fe76b76b6c545b6bad218c>

specialųjį reguliavimą - atsakomybei už makroprudencinės politikos vykdymu sukeltą žalą yra *mutatis mutandis* taikomas LR Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnis.

Nacionalinių centrinių bankų vykdomai pinigų politikos funkcijai taip pat yra būtina teisinės atsakomybės apsauga, todėl kai kurie Europos nacionaliniai centriniai bankai turi net specialią civilinės atsakomybės už monetarinės politikos vykdymą, tvarką, kuri nustatyta atskiruose įstatymuose¹⁰³. Tokios aplinkybės verčia mąstyti, galbūt pinigų politikos vykdymui irgi turėtų būti taikomas panašus civilinės atsakomybės modelis. Kyla klausimas, ar monetarinę politiką, kuri patenka į viešojo administravimo apibrėžimą, turėtume ir (ar) galėtume priskirti prie išimčių, tokių kaip priežiūros funkcija arba makroprudencinės politikos vykdymas, kurias vykdant už padarytą žalą yra atsakingas Lietuvos bankas, o ne Lietuvos valstybė.

3.2. Lietuvos banko diskrecija atliekant priežiūros funkcijas

Tarptautiniame lygmenyje veikiantis Bazelio komitetas bankų priežiūrai vykdyti (angl. *Basel Committee on Banking Supervision*). Bazelio komitetas yra paskelbęs „Pagrindinius efektyvios bankų priežiūros principus“ (toliau – „Bazelio principai“), kurių pagrindinis tikslas yra padėti valstybėms sureguliuoti bankų priežiūrą ir sustiprinti finansų sistemas. Šie principai neturi tarptautinės sutarties teisinio statuso, todėl nėra privalomojo pobūdžio tarptautinis dokumentas. Visgi, daugelyje šalių, tarp jų ir Lietuvoje, Bazelio principai yra priimti ir integruoti į nacionalinę teisės sistemą¹⁰⁴, todėl taikomi atliekant vieną iš pagrindinių Lietuvos banko funkcijų – finansų sistemos stabilumo užtikrinimą ir priežiūrą.

Bazelio principai suteikia plačią diskreciją priežiūros institucijoms, nustatydami tikslą išsikelti adekvačius efektyvios kredito įstaigų priežiūros tikslus ir nusibrėžti atsakomybės ribas. Kredito įstaigos yra laisvos rinkos dalyviai, verslo subjektai. Priežiūros institucijos tikslas yra ne finansų rinkos dalyvių laisvės suvaržymas, o jautrios finansų sistemos apsauga nuo rizikos ir klaidų, todėl Lietuvos bankas tik prižiūri ir nėra atsakingas už tai, kaip kredito įstaigos laikosi ar nesilaiko jo nurodymų. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra konstatavęs, jog administracinės institucijos diskrecijos teisė suprantama kaip galia, suteikianti administravimo subjektui tam tikrą veiklos laisvę priimant sprendimus,

---

¹⁰³KHAN, A. *Legal Protection: Liability and Immunity Arrangements of Central Banks and Financial Supervisors*. International Monetary Fund. 2018.

¹⁰⁴Lietuvos banko valdyba. 2007 m. liepos 26 d. nutarimas „Dėl Bazelio bankų priežiūros komiteto patvirtintų pagrindinių efektyvios bankų priežiūros principų įgyvendinimo“. *Teisės aktų registras*, 2014, Nr. 2014-06016.

įgalinanti jį iš keleto teisiškai galimų elgesio variantų pasirinkti tą, kuris, jo nuomone, yra tinkamiausias¹⁰⁵.

Bazelio principuose pabrėžiama teisinė finansų rinkos dalyvių - priežiūros institucijų - apsauga. Tais atvejais, kai centrinis bankas yra ir finansų priežiūros institucija, Bazelio principai aprašo atsakomybės susitarimus veiksmingai priežiūrai vykdyti - principai suteikia apsaugą nuo teisinių ieškinių, kurie kyla dėl veikimo ar neveikimo atliekant pareigas sąžiningai.

Be kita ko, pabrėžiamas centrinio banko nepriklausomumas ir atskaitomybė: centrinio banko vadovui suteikiamas veiklos nepriklausomumas, pats vadovas yra atsakingas už savo pareigų vykdymą bei tinkamą išteklių naudojimą¹⁰⁶.

Nors Lietuvos bankui ir yra suteikiama plati diskrecija priežiūros srityje, tačiau ji nėra absoliuti ir negali tokia būti teisinėje valstybėje, nes turi būti veikiama teisės aktų nustatytose ribose¹⁰⁷. Lietuvos bankas, priimdamas sprendimus vadovaujasi diskrecijos teise, turi juos pagrįsti objektyviais faktais bei bendraisiais teisės principais – įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo¹⁰⁸. Teismai pabrėžia, jog viešųjų funkcijų vykdymui diskrecijos galimybė yra būtina, nes tai leidžia veikti efektyviai, o atsakomybė turi būti tik tuomet, kai veikiama tyčia arba neatsargiai. Lietuvos banko įstatyme įžvelgiamos tokios koncepcijos nuostatos, kad jeigu Lietuvos bankui, kaip viešojo administravimo subjektui, už priežiūros funkcijų netinkamą atlikimą būtų taikoma civilinė atsakomybė be kaltės, tai trukdytų institucijai veikti veiksmingai. Turima plati Lietuvos banko diskrecija priežiūros srityje, kai yra priimamas reikšmingas sprendimas šalies ekonomikai, verčia instituciją elgtis ypač atsargiai ir apgalvotai, skatina nenaudoti kraštutinių ir neapgalvotų priemonių. Jeigu Lietuvos bankas ir jo darbuotojai supranta, kad priimti sprendimai ar atlikti veiksmai gali sukelti neigiamus padarinius tretiesiems asmenims, kurie vėliau gali sukelti Lietuvos banko atsakomybės klausimą, jie elgsis atsakingiau ir racionaliau.

---

¹⁰⁵Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A415-2203/2006.

¹⁰⁶KHAN, A. *Legal Protection: Liability and Immunity Arrangements of Central Banks and Financial Supervisors*. International Monetary Fund. 2018.

¹⁰⁷BAKŠEVIČIENĖ, R. Diskrecijos sąvoka Lietuvos viešojoje teisėje. *Teisė*, 2017, t. 105, p. 72-73.

¹⁰⁸Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A415-2203/2006, *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis* Nr. 10, 2006; Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2007 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A469-231/2007.

3.3. Lietuvos banko civilinės atsakomybės už padarytą žalą atliekant priežiūros funkcijas teisinis reguliavimas

LR Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnis nurodo: „Žala, atsiradusi dėl Lietuvos banko ar Lietuvos banko tarnautojų neteisėtų veiksmų, susijusių su finansų rinkos priežiūros atlikimu, atlyginama tik tuo atveju, jeigu nukentėjęs asmuo įrodo, kad žala padaryta dėl Lietuvos banko ar Lietuvos banko tarnautojų tyčios ar didelio neatsargumo.“¹⁰⁹ Remiantis LR CK, žala padaryta valstybės institucijų ar jų darbuotojų neteisėtais veiksmais yra atlyginama be kaltės. Lietuvos bankui vykdant priežiūros funkciją, LR Lietuvos banko įstatymas yra laikomas specialiuoju įstatymu LR CK atžvilgiu, todėl svarstant Lietuvos banko civilinę atsakomybę yra vadovaujama Lietuvos banko įstatymo normomis, kurios įtvirtina kaltės sąlygos svarbą. Pažymėtina, kad Lietuvos banko įstatymo statusas kaip specialiojo įstatymo teismų praktikoje yra vystomas nevienodai. 2013 m. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendime *Nr. I-2737-624/2013* nurodyta, kad Lietuvos banko įstatymas nėra specialusis ir Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnis, reguliuojantis Lietuvos banko civilinę atsakomybę, negali būti taikomas, nes prieštarauja LR CK¹¹⁰. Normų neatitikimas yra grindžiamas LR CK 1.3 straipsnio 2 dalimi, kuri skamba taip: „Jeigu yra šio kodekso ir kitų įstatymų prieštaravimų, taikomos šio kodekso normos, išskyrus atvejus, kai šis kodeksas pirmenybę suteikia kitų įstatymų normoms.“¹¹¹ Remiantis šia LR CK nuostata, Teismas aiškina, jog esant Lietuvos banko 45 straipsnio ir LR CK 6.271 straipsnio kolizijai, turi būti taikomas LR CK 6.271 straipsnis, nes remiantis LR CK 1.3 straipsnio 2 dalimi, pirmenybė Lietuvos banko įstatymui valstybinės civilinės atsakomybės klausimu nėra suteikiama ir Lietuvos banko padaryta žala, jei tokia yra, turi būti atlyginama pagal LR CK 6.271 straipsnį dar ir dėl to, nes Lietuvos bankas yra valstybinės valdžios institucija, teikianti viešojo administravimo paslaugas. Tokia teismo pozicija yra kritikuotina, nes LR CK yra pagrindinis, bet ne vienintelis civilinės teisės šaltinis¹¹². Moksliniame darbe „Lietuvos banko civilinė atsakomybė“¹¹³ taip pat yra teigiama, jog LR Lietuvos banko įstatymas nėra specialusis LR CK atžvilgiu. Teisės normų konkurencija, kuomet Seimo priimti teisės aktai ir LR CK neatitinka, ar net prieštarauja vienas kitam – taikomos LR CK nuostatos, tačiau labai svarbus yra teisės aktų hierarchijos

¹⁰⁹Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

¹¹⁰Vilniaus apygardos administracinis teismas. *2013 m. rugsėjo 2 d. sprendimas administracinėje byloje Lietuvos valstybė v. R.Š. ir V.Š.*, Nr. I-2737-624/2013.

¹¹¹Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

¹¹²MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; ir TAMINSKAS, A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.

¹¹³PILKIS, T.; ir GRINEVIČIŪTĖ, G. Lietuvos banko civilinė atsakomybė. Iš *Teisės mokslo pavasaris 2019: pranešimų rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019.

principas - *lex specialis derogat legi generali* (liet. specialusis įstatymas įveikia bendrąjį, specialioji norma yra viršesnė už bendrąją)¹¹⁴, kuris negali būti pažeistas. Pažymėtina, jog byloje Nr. A-1690-492/2016 teigiama, kad Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnis yra laikytinas specialiuoju LR CK 6.271 straipsnio atžvilgiu¹¹⁵. Be kita ko, nors Lietuvos bankas ir yra valstybinės valdžios institucija, tačiau LR Lietuvos banko įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje *expressis verbis* yra įtvirtintas Lietuvos banko nepriklausomumas nuo Lietuvos valstybės ir *vice versa* Lietuvos valstybės nepriklausomumas nuo Lietuvos banko. Tai lemia, jog Lietuvos bankas turėtų būti pats atsakingas už savo neteisėtais veiksmais sukeltą žalą atliekant priežiūros funkcijas, o ne Lietuvos valstybė. Darytina išvada, kad Lietuvos banko įstatymas yra laikomas *lex specialis* LR CK atžvilgiu tuo atveju, kai Lietuvos banko darbuotojai atlieka priežiūros funkcijas, todėl toliau darbe nagrinėtina priežiūros funkcijos kilmė ir ar ji yra viešojo administravimo funkcija.

Lietuvos banko įstatyme numatyta teisės norma tiesiogiai įtvirtina žalos, sukeltos dėl priežiūros funkcijų atlikimo, atlyginimą. Abejotina, ar tokios svarbios funkcijos vykdymas iš tiesų yra proporcingas atsakomybei, kurią prisiima Lietuvos bankas vykdydamas šią funkciją, pabrėžiant, kad būtina įrodyti kaltę. Tokiu reguliavimu, tikėtina, yra išplečiama Lietuvos banko diskrecija ir susiaurinama atsakomybė, todėl, kad įrodyti kaltės sąlygą yra sudėtinga.

Lietuvos banko padarytos žalos, atliekant viešojo administravimo funkcijas, atlyginimas yra sprendžiamas pagal LR CK 6.271 straipsnyje numatytas taisykles, nebent Lietuvos bankas atlieka priežiūros funkcijas, tada bus taikomas Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnis. Pagal Lietuvos banko įstatymo nuostatas, valstybė neatsako už Lietuvos banko prievoles, o Lietuvos bankas už valstybės prievoles, tačiau, pažymėtina, jog teismų praktikoje yra susiklostę, jog jeigu žala padaroma atliekant viešojo administravimo funkcijas, tokiu atveju Lietuvos bankas yra atstovaujamas valstybės ir yra taikoma bendra žalos atlyginimo norma. Tačiau priežiūros funkcija, vis dėlto yra viešojo administravimo funkcija ir patenka į viešojo administravimo funkcijų apibrėžimą, todėl konstatuotina, kad žalos, sukeltos atliekant priežiūros funkciją, reguliavimas yra didelė išimtis, nes taikome ne bendrąją normą, o Lietuvos banko įstatyme įtvirtintą normą dėl civilinės atsakomybės

---

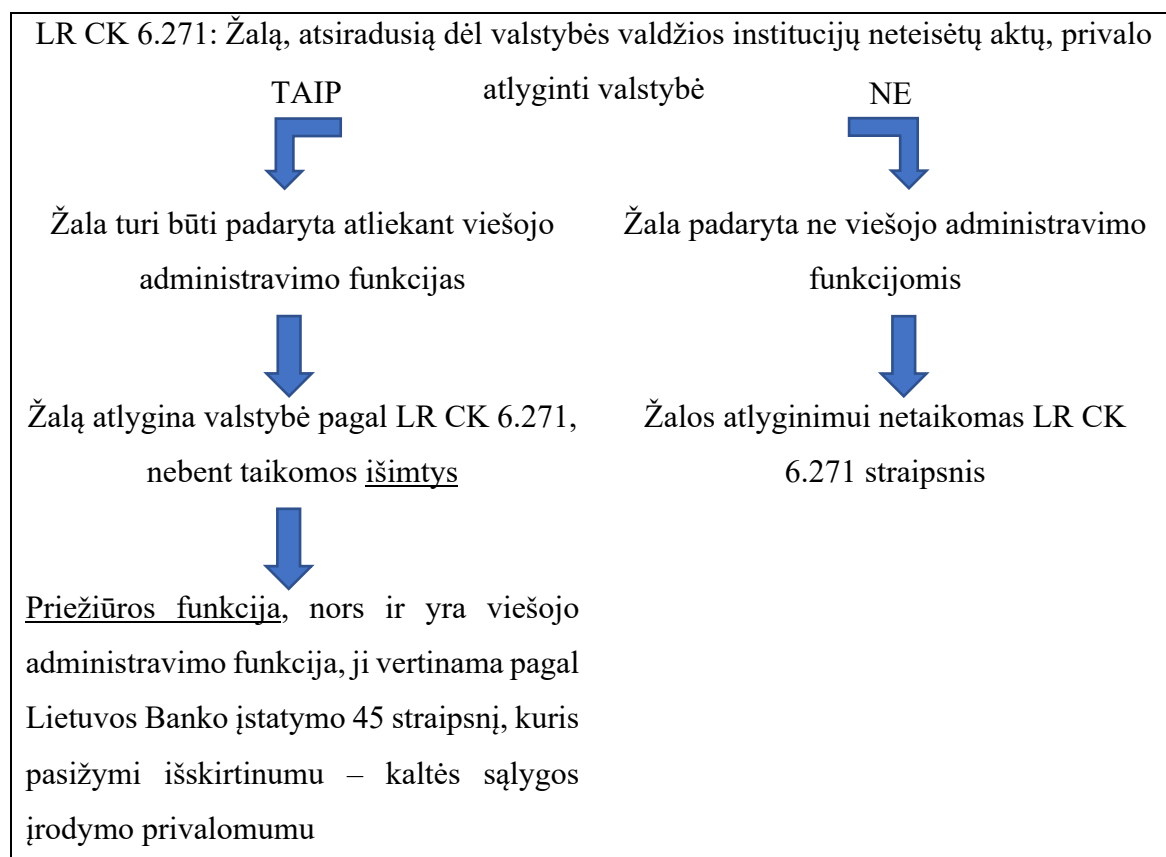
¹¹⁴Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialus puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrkt.lt/lt/vertimai/konstitucinio-teismo-aktuose-vartojami-terminai/terminu-vertimai/1255>>

¹¹⁵Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis administracinėje byloje UAB „MLCH“ v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos banko, ir Lietuvos bankas, tretieji suinteresuoti asmenys valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“, bankrutuojantis bankas „Snoras“, K. R., Nr. A-1690-492/2016.

(žr. 1 pav.). Pažymėtina, kad jeigu žala yra padaroma atliekant kitas funkcijas, ne priežiūros, ne makroprudencinės politikos ir ne pertvarkymo¹¹⁶ – kaltės įrodinėti nereikia.

Bendrai, civilinės atsakomybės dėl žalos, sukeltos atliekant viešojo administravimo funkcijas, atlyginimas yra reguliuojamas pagal bendrą žalos atlyginimo normą, tai yra, pagal LR CK, kuriame yra įtvirtinta ir regreso teisė į žalą sukėlusį asmenį. Vadinasi, žala padaryta dėl Lietuvos banko tarnautojų kaltės ar neatsargumo, gali būti atlyginama Lietuvos bankui prieš tai ją atlyginus nukentėjusiam asmeniui. Lietuvos bankas, atlyginęs žalą nukentėjusiam asmeniui, nukreipia reikalavimo teisę į savo tarnautojus ar darbuotojus, kurie veikė tyčia ar neatsargiai¹¹⁷. Atlyginimas yra tokio dydžio, kiek pats Lietuvos bankas patyrė nuostolių.

1 pav. LR CK 6.271 straipsnio taikymas

Šaltinis: sudaryta autoriaus

¹¹⁶Pertvarkymo funkcijos yra panašios į priežiūros funkcijas, nes jeigu žlunga finansų sistemos dalyvis, tai rizikos mastas finansų sistemos stabilumui yra labai panašus – įvairių sudėtinių klausimų sprendimas, plati diskrecija, todėl yra reikalinga papildoma teisinė apsauga.

¹¹⁷Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

3.4. Lietuvos banko civilinė atsakomybė už padarytą žalą dėl priežiūros funkcijų nacionalinės teismų praktikos kontekste

Koks yra Lietuvos banko priežiūros funkcijos vykdymo tikslas? Teigtina, kad priežiūros funkcijos pagrindinis tikslas yra užtikrinti bendrą finansų sistemos stabilumą, kuris, kaip minėta, yra laikomas viešuoju interesu¹¹⁸. Finansų sistemos dalyvių priežiūrą vykdantis centrinis bankas naudoja adekvačias teisine priemones tam, kad apsaugotų įstaigos indėlininkų interesus, taiko tam tikras poveikio priemones, kurios padėtų išlaikyti tvarų finansų sistemos veikimo mechanizmą, o taip pat atlikti kitus veiksmus, susijusius su kredito įstaigos pertvarkymu ar nemokumo paskelbimu. Įdomus atvejis buvo „Sekundės banko“ byla, nagrinėta 2001 m. Apeliacinės instancijos teismo, administracinės bylos Nr. A³-875-01¹¹⁹. Šioje byloje banko kreditorius reiškė ieškinį Lietuvos bankui, siekdamas iš jo prisiteisti žalos atlyginimą dėl tariamai neteisėtų Lietuvos banko veiksmų atlikimo, kuomet buvo paskelbtas banko nemokumas. Ieškovas teigė, jog Lietuvos bankas netinkamai atliko jam priskirtas priežiūros funkcijas, nes vykdė netinkamą „Sekundės banko“ inspektavimą, pasak pareiškėjo, nepastebėjo veiklos trūkumų ir viešai neinformavo visuomenės apie banko atliktus pažeidimus. Banko kreditorius teigia, jog jeigu Lietuvos bankas būtų tinkamai atlikęs priežiūros funkcijas ir informavęs apie tai visuomenę, jis nebūtų patikėjęs savo santaupų komerciniam bankui, kuris, pasak pareiškėjo, išvis faktiškai negalėjo sudaryti tokių sutarčių jų sudarymo dieną. Teismas, vertindamas faktines aplinkybes, pasisakė, kad Lietuvos bankas (i) neturi įstatyminės pareigos viešai informuoti visuomenę apie netinkamą komercinių bankų veiklą; ir (ii) Lietuvos bankas nėra atsakingas už indėlių komerciniuose bankuose saugumą, todėl nėra nustatyta priežastinio ryšio tarp Lietuvos banko veiksmų, tariamai netinkamo veikimo, ir atsiradusios žalos pareiškėjui. Lietuvos bankas, nustatęs visą eilę pažeidimų banko inspektavimo metu, nesiėmė kraštutinių priemonių, tokių, kaip licencijos atšaukimas ar bankroto inicijavimas, o suteikė bankui tam tikrą laiko tarpą pabandyti pagerinti likvidumo rodiklius. Tai tik parodo, kad Lietuvos bankas, atlikdamas vieną pagrindinių funkcijų, priežiūros funkciją, stengėsi veikti neperžengdamas savo diskrecijos ribų ir atsižvelgdamas į visuomenės poreikius. Staigus banko uždarymas nėra tinkama poveikio priemonė visuomenės atžvilgiu, nes tai sukeltų visuomenės nepasitikėjimą ir finansų sistemos nestabilumą.

---

¹¹⁸Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų, Lietuvos Respublikos Įmonių Restruktūrizavimo, Lietuvos Respublikos Įmonių Bankroto Įstatymų kai kurių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 55-2760.

¹¹⁹Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2001 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje A.S. v. Lietuvos bankas, Nr. A³-875-01.

Lietuvos bankas kaip atsakovas buvo ir 2002 m. nagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A²-409-02¹²⁰, dėl žalos atlyginimo pareiškėjui UAB „Aukštaitijos vandenys“, trečiuoju asmeniu buvo įtrauktas AB „Litimpeks“ bankas. Byloje buvo siekiama iš Lietuvos banko prisiteisti turtinę žalą bei negautas pajamas dėl sutarčių, sudarytų tarp AB „Litimpeks“ ir UAB „Aukštaitijos vandenys“. Lietuvos bankui keliamas ieškinys buvo grįstas netinkamu priežiūros funkcijų vykdymu, kadangi, pasak pareiškėjo, Lietuvos bankas tinkamai nekontroliavo AB „Litimpeks“ banko veiklos ir laiku nesiėmė įstatymu jam suteiktų poveikio priemonių užkirsti kelią neteisėtiems veiksams bei žalai atsirasti. Teismas konstatavo svarbius aspektus - pirma, bankų priežiūra neapima bankų įsipareigojimų vykdymo užtikrinimo, tai yra, Lietuvos bankas nėra atsakingas už AB „Litimpeks“ banko sudarytas paslaugų teikimo sutartis su banko tiekėjais ar už tų sutarčių laikymąsi. Be kita ko, Teismas pabrėžė, jog faktas, kad bankui yra iškelta bankroto byla, *per se* neįrodo, jog Lietuvos bankas tinkamai nevykdė tokio banko priežiūros. Trečias aspektas, niekur nėra nustatyta, jog Lietuvos bankas turi teisinę pareigą ar prievolę, esant bet kokiam teisės aktų pažeidimui, taikyti poveikio priemones bankui - tai yra Lietuvos banko diskrecija, Lietuvos bankas turi teisę taikyti poveikio priemones, kadangi elgsenos taisyklė Lietuvos bankui, esant minėtai situacijai, nėra suformuluota imperatyviai ar įsakmiai. Teismas taip pat pabrėžė, kad Lietuvos bankas nebuvo ir nėra su AB „Litimpeks“ banku sudarytos sutarties šalis ir nepriėmė jokių įsipareigojimų dėl banke atidarytoje sąskaitoje esančių lėšų grąžinimo. Panašiai kaip ir „Sekundės banko“ byloje, buvo keltas klausimas dėl nepakankamos priežiūros ir nepritaiktų poveikio priemonių laiku. Pareiškėjas teigė, jog jeigu priežiūra būtų buvusi efektyvesnė, tai poveikio priemonės būtų pritaikytos anksčiau ir būtų išvengta tokių teisinių pasekmių. Kadangi nebuvo pateikta jokių motyvų tokiam argumentui, Teismas sprendė, jog nėra išvis aišku, ar pritaikius griežtesnes poveikio priemones, ar pritaikius jas anksčiau, būtų buvusi reali galimybė pataisyti padėtį.

Pažymėtina, kad LR bankų įstatymas¹²¹ įtvirtina, kad svarbiausias tikslas yra bankų sistemos saugumas, stabilumas ir patikimumas, todėl Lietuvos bankas, sprenddamas dėl taikomos poveikio priemonės, turi įvertinti pasekmes bankų sistemai, o griežčiausias poveikio priemones taikyti tik tuomet, kai taisyti padėties kitomis priemonėmis nebepavyksta. Todėl Lietuvos bankas ir siekė pirmiausia taikyti kitas poveikio priemones, o ne AB „Litimpeks“ banko veiklos nutraukimą kuo anksčiau.

¹²⁰Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2002 m. lapkričio 14 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Aukštaitijos vandenys“ v. Lietuvos bankas ir AB „Litimpeks“, Nr. A²-409-02.

¹²¹Lietuvos Respublikos bankų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832.

3.5. Lietuvos banko civilinės atsakomybės už padarytą žalą dėl priežiūros funkcijų vykdymo, nevykdymo ar netinkamo vykdymo sąlygos

Nacionaliniai centriniai bankai Europos šalyse yra atsakingi už priežiūros funkcijų tinkamą vykdymą. Nepaisant to, Tarptautinio Valiutos Fondo viešai prieinamoje tyrimo ataskaitoje pateikta statistika rodo, kad priežiūros funkcija ne visada tenka centriniams bankams: Europoje 78 % centrinių bankų atlieka priežiūros funkciją, kuomet kitose šalyse (22 %) už priežiūros funkciją yra atsakingos monetarinės unijos¹²² (angl. *monetary unions*).

Pastaruoju metu dažnai Lietuvos teismų praktikoje susiduriame su žalos atlyginimo klausimu kredito įstaigos kreditoriams, paskelbus kredito įstaigos nemokumą. Kaltindami Lietuvos banką, nemokaus banko kreditoriai „veiksmais“ įvardina Lietuvos banko priežiūros funkcijos nevykdymą ar netinkamą vykdymą. Pareiškėjai kreipiasi į teismines institucijas siekdami įrodyti Lietuvos banko veikimą *post factum* paskelbiant banką nemokiu per vėlai. Dažnu atveju, Lietuvos bankas kreditoriaus manymu laikytinas atsakingu dėl ne laiku pritaikytos poveikio priemonės, pavyzdžiui, banko licencijos atšaukimo, nes tokiu būdu, pasak banko kreditorių, jie patyrė nuostolius. Manytina, kad centrinis bankas, vykdydamas finansų sistemos dalyvio priežiūros funkciją, turi visus teisinius ir ekonominius instrumentus nustatyti banko veiklos nuostolingumą ir priimti atitinkamus ir savalaikius sprendimus dėl tolimesnės banko veiklos dėl šių priežasčių:

- siekiant įvertinti finansų sistemos dalyvio finansinę padėtį, vienintelis centrinis bankas, o ne banko kreditoriai (kurie neturi, o kartais ir negali turėti specifinių bankinių žinių) turi profesionalų priėjimą prie banko finansinių, ekonominės veiklos rodiklių ir panašiai;
- jeigu kreditoriams būtų suteikta teisė inicijuoti banko nemokumą, neišvengiamai kyla grėsmė, kad banko nemokumas nebūtų paskelbtas laiku dėl kiekvieno kreditoriaus asmeninio intereso nepatirti nuostolių.

3.5.1. Lietuvos banko neteisėtų veiksmų apibrėžimas

Manytina, kad neteisėtų veiksmų sąlyga yra sunkiausiai įrodoma aplinkybė nustatyti civilinę atsakomybę. Dažniausias argumentas neteisėtiems veiksams įrodyti yra Lietuvos banko vykdoma netinkama priežiūra.

---

¹²²KHAN, A. *Legal Protection: Liability and Immunity Arrangements of Central Banks and Financial Supervisors*. International Monetary Fund. 2018.

Vienoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendime byloje¹²³ buvo bandyta įrodyti, kad Lietuvos bankas nesilaikė Bazelio principų nuostatų nevykdydamas nuolatinės AB „Litimpeks“ banko veiklos priežiūros, nereagavo į banko atliekamus pažeidimus, tai yra, savo neveikimu leido, kad UAB „Aukštaitijos vandenys“ atsirastų materialinė žala. Teismas sprendė, kad priežiūra buvo vykdoma, o Bazelio principai nenurodo, jog bankų priežiūra turėtų užtikrinti bankų įsipareigojimų vykdymą. Svarbu ir tai, jog jeigu bankui yra iškelta bankroto byla, vien tik šis faktas nėra įrodymas, kad Lietuvos bankas netinkamai vykdė bankrutavusio banko priežiūrą. Be to, įstatymuose nenustatyta, kad Lietuvos bankas privalo, esant bet kokiam teisės aktų pažeidimui, bankui taikyti griežčiausias nustatytas poveikio priemones iš karto, kai tik pastebimas, pavyzdžiui, tam tikrų nustatytų reikalavimų dalinis vykdymas, tai yra Lietuvos banko teisė, tačiau ne pareiga. Lietuvos bankas nėra atsakingas už tai, jog pats bankas nesilaikė įsipareigojimų savo kreditoriams. Lietuvos bankas nėra sutarties šalis, todėl jam perkelti atsakomybę už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą tarp AB „Litimpeks“ ir UAB „Aukštaitijos vandenys“ nėra logiška. Lietuvos bankas yra priežiūros institucija, kuri veikia kaip šalia banko esantis mechanizmas, jis nėra atsakingas už banko atliekamus ar netinkamai atliekamus veiksmus. Lietuvos bankas laikosi numatytų taisyklių atliekant priežiūros funkcijas ir nėra tiesiogiai atsakingas už bankų padarytus pažeidimus, todėl neteisėtų veiksmų šioje situacijoje neatliko.

Kitoje byloje¹²⁴ pareiškėjas pasisakė dėl licencijos atšaukimo per vėlai. Įrodinėjama, kad Lietuvos bankas nepastebėjo komercinio banko „Sekundės bankas“ veiklos trūkumų laiku, todėl nedavė tinkamo įvertinimo apie komercinio banko būklę, kas lėmė pareiškėjo pasirinkimą laikyti lėšas banke, kuris vėliau bankrutavo. Pareiškėjas teigė, kad tai laikytina neteisėtais veiksmais, tačiau teismas nenustatė priežastinio ryšio šioje byloje, nes Lietuvos bankas vėlgi nėra atsakingas už indėlių komerciniuose bankuose saugumą. Lietuvos banko veiksmai atliekant priežiūros funkcijas yra laikytini teisėtais, nes Lietuvos bankas, nustatęs veiklos trūkumus, ėmėsi tinkamų priemonių.

Neteisėtus Lietuvos banko veiksmus bandyta įrodyti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje Nr. A-1690-492/2016¹²⁵. Pirma, Lietuvoje veikiančių bankų

---

¹²³Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2002 m. lapkričio 14 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Aukštaitijos vandenys“ v. Lietuvos bankas ir AB „Litimpeks“, Nr. A²-409-02.

¹²⁴Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2001 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje A.S. v. Lietuvos bankas, Nr. A³-875-01.

¹²⁵Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis administracinėje byloje UAB „MLCH“ v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos banko, ir Lietuvos bankas, tretieji suinteresuoti asmenys valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“, bankrutuojantis bankas „Snoras“, K. R., Nr. A-1690-492/2016.

priežiūrą pirmiausiai atlieka Lietuvos bankas¹²⁶, o jam vadovauja Lietuvos banko valdyba¹²⁷. Pareiškėjas gynė savo finansinį interesą teigdamas, jog Lietuvos bankas atliko neteisėtus veiksmus nevykdydamas banko priežiūros funkcijų, kas lėmė neteisėtų veiksmų pasekmes – banko bankrotą ir pareiškėjo pažeistas teises. Nagrinėjamoje byloje pareiškėjo nurodomos pasekmės dėl pareiškėjo nurodomų neteisėtų Lietuvos banko veiksmų yra kilusios visiems bankrutavusio banko kreditoriams, todėl vien tik aplinkybė, kad atsakomybė už nurodomus neteisėtus veiksmus kyla viešojo administravimo subjektui, faktinės situacijos nedaro kokybiškai skirtingos nuo tos, kai žalą atlyginti pareigą turi įmonės valdymo organai, savininkai ir/ar akcininkai¹²⁸, tačiau byloje neidentifikuota tuometinio Lietuvos banko valdybos pirmininko atsakomybė. Teismo aiškinimas linksta link Lietuvos banko valdybos atsakomybės tuo atveju, jeigu būtų padaryta žala neteisėtais Lietuvos banko valdybos veiksmais ir tai būtų pagrįsta įrodymais. Grįžtant prie neteisėtų veiksmų, akcentuotina, kad neteisėtų veiksmų nustatymas yra pagrindinė viešosios atsakomybės sąlyga¹²⁹, pagal kurios buvimą ar nebuvimą yra vertinama, ar tikslinga vertinti kitas civilinės atsakomybės sąlygas byloje. Teismas dar kartą pabrėžė, jog banko bankrotas neįrodo, jog Lietuvos bankas būtų netinkamai vykdęs savo pareigas ar funkcijas bei sprendė, jog ydinga manyti, jog pareiškėjas, nuspręsdamas pinigines lėšas laikyti banke iš esmės gera valia veikė savo rizika, nes bankas, kurio veikla yra detalčiai reglamentuota teisės aktais ir jis turi išduotą Lietuvos banko licenciją, apskritai kelia įspūdį, jog rizika yra laikytina minimalia.

Vadovaujantis tuo metu galiojančiu Bankų įstatymo 76¹ straipsniu¹³⁰ buvo įtvirtinta galimybė banko, kuriam paskelbtas moratoriumas ir paskirtas laikinasis administratorius, turta, teises, sandorius ir įsipareigojimus perduoti kitam Lietuvoje veikiančiam bankui. Byloje Nr. I-2737-624/2013 nagrinėjamas Lietuvos banko valdybos nutarimo atitikimas įstatymams ir neteisėtų veiksmų sąlygai. Teigiama, jog Lietuvos bankas savo nutarimu nepagrįstai susiaurino AB Ūkio banko indėlininkų ratą ir davė neteisingus veikimo nurodymus laikinajam administratoriui, taip padarydamas žalą neteisėtais savo veiksmais. Pagal tuometinę galiojančią įstatymo normą Lietuvos bankas nepadarė jokių pažeidimų,

---

¹²⁶Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

¹²⁷*Ibid.*

¹²⁸Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „MLCH“ v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos banko, ir Lietuvos bankas, tretieji suinteresuoti asmenys valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“, bankrutuojantis bankas „Snoras“, K. R.*, Nr. A-1690-492/2016.

¹²⁹*Ibid.*

¹³⁰Lietuvos Respublikos bankų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832. Straipsnis neteko galios 2015 m. lapkričio 19 d. įstatymu Nr. XII-2055 (nuo 2015 m. gruodžio 3 d.). *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 2015-19165.

nes nurodymas veikti nėra tolygus nurodymui dėl atlikti konkrečius veiksmus. Pareiškėjas taip pat teigė, jog Lietuvos bankas padarė žalą, pasirinkęs reorganizuoti banką, o ne pripažinti jį nemokiu¹³¹, ir manė, jog valdybos nutarimas reorganizuoti banką pagal tuometinę Bankų įstatymo 76¹ straipsnio redakciją, yra neteisėtas ir Lietuvos banko veiksmai turi būti pripažinti neteisėtais veiksmais. Atitinkamai nustatyta, jog Lietuvos bankas išvis nedavė jokių konkrečių nurodymų dėl teisių ar pareigų perkėlimo, o tik pritarė laikinojo administratoriaus išreikštam pasiūlymui ir galiausiai, įvertinus laikinojo administratoriaus išvadą, priėmė sprendimą pripažinti AB Ūkio banką nemokiu ir atšaukti banko licenciją. Byloje nėra pagrindo teigti, jog Lietuvos banko priimti sprendimai buvo neteisėti ar nepagrįsti, tai patvirtina oficialūs faktai, jog AB Ūkio bankas buvo nemokus, o jo įsipareigojimai viršijo esamą turtą. Teismas nenustatė neteisėtų veiksmų buvimo fakto, todėl skundas buvo atmestas. Šioje byloje aktualu pabrėžti, jog už Lietuvos banko valdybos sprendimais padarytą žalą, jei tokia yra, pasinaudojus atgręžtinio reikalavimo teise, būtų atsakinga Lietuvos banko valdyba, kuri tuos sprendimus priima, o tam, kad būtų konstatuota civilinė atsakomybė, yra būtinos visos sąlygos, tarp jų ir neteisėtų veiksmų identifikavimas.

3.5.2. Žala

Gausi teismų praktika, kuomet kredito įstaigos kreditoriai kreipiasi dėl žalos atlyginimo, remdamiesi banko neuždarymu laiku ar prasta priežiūra. Lietuvos bankas turi plačią diskreciją pasirinkdamas ar uždaryti banką ir atšaukti licenciją, ar neuždaryti, bet taikyti griežtas poveikio priemones, tam tikros veiklos apribojimus. Žlugus bankui, jo kreditorių interesai išsiskiria – akcininkai kreipiasi į teismą, teigdami, kad uždaryta buvo per anksti, kad dar nereikėjo atšaukti licencijos, kiti kreditoriai, sutinka, kad finansų sistemos stabilumo apsaugai užtikrinti griežčiausios poveikio priemonės pritaikymas buvo neišvengiamas. yra reikalinga ir reikėjo uždaryti. Akivaizdus suinteresuotų šalių interesų išsiskyrimas: Lietuvos banko tikslas yra apsaugoti viešąjį interesą, o akcininkų tikslas yra asmeninių interesų apsauga.

Nustatant žalos buvimo faktą, turi būti įrodoma, jog žala atsirado būtent dėl atsakovo neteisėtų veiksmų¹³² ir ryšys tarp veiksmų ir atsiradusių nuostolių nėra pernelyg nutolęs.

---

¹³¹Banko bankroto bylą teismas iškelia tik jeigu yra priežiūros institucijos išvada dėl banko nemokumo (Lietuvos Respublikos bankų įstatymas 84 str. 1 ir 2 d., *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832)

¹³²Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „MLCH“ v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos banko, ir Lietuvos bankas, tretieji suinteresuoti asmenys valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“, bankrutuojantis bankas „Snoras“*, K. R., Nr. A-1690-492/2016.

Teismų praktikoje akcentuojama, kad tuo atveju, jeigu yra keliamas reikalavimas dėl žalos atlyginimo, kol nėra priimto galutinio sprendimo susijusioje bankroto byloje, tol nėra pagrindo išvadai, jog pareiškėjui yra padaryta turtinė žala ir kad jis turi teisę į turtinės žalos atlyginimą¹³³.

3.5.3. Priežastinis ryšys

Nagrinėjant teismų praktiką nustatyta, kad teisminėse bylose dėl žalos atlyginimo, turi būti identifikuojamas priežastinis ryšys tarp Lietuvos banko neteisėtų veiksmų, kurių sukeltos pasekmės lemia tariamą žalą. Dažnu atveju, kreditorių kreipimasis į teismą dėl neteisėto licencijos atšaukimo, įrodinėjant, jog dėl to, kad licencija buvo atšaukta, banko kreditoriai negali susigrąžinti lėšų iš bankrutavusio banko, reiškia kaltinimą Lietuvos bankui už priežiūros funkcijų netinkamą vykdymą ar nevykdymą, nors dažniausiai priežastinis ryšys tokioje situacijoje yra tiesiog per daug nutolęs. Nagrinėjant Lietuvos banko finansų sistemos dalyvių priežiūros veiklą, dažnai yra viešai skelbiami Lietuvos banko sprendimai dėl mažesnės poveikio priemonės pritaikymo kredito įstaigoms (pavyzdžiui, skolinimo vienam klientui ribojimas). Kaip praktika rodo, daugumoje atveju kredito įstaigos susitvarko savo veiklą taip, kad ją sėkmingai tęsia. Nagrinėjant situaciją, jei Lietuvos bankas būtų pritaikęs iš karto griežčiausią poveikio priemonę, banko licencijos atšaukimą, ar tokio atveju būtų išvengta kreditorių kaltinimų dėl priežiūros funkcijų nevykdymo?

Iš esmės, kaip jau minėta, Lietuvos bankas negali būti atsakingas ir dėl to, kokius sutartinius įsipareigojimus sukuria bankai su savo klientais (paslaugų teikėjais). Lietuvos bankas yra institucija, vykdanči priežiūros funkciją, tikrinanti ar yra laikomasi taisyklių ir ar nėra pažeidžiamos procedūros. Situacijoje, kai žala kyla iš sutartinių įsipareigojimų tarp bankų ir klientų, Lietuvos bankas iš esmės negalėtų būti atsakingas, nes ir šiuo atveju priežastinis ryšys yra per daug nutolęs. Lietuvos bankas, vykdydamas priežiūros funkcijas vadovaujasi nustatytomis taisyklėmis ir teisės aktais, tačiau jei žala būtų kildinama dėl Lietuvos banko nustatytų taisyklių ar teisės aktų nesilaikymo, tuomet galimai būtų galima ieškoti priežastinio ryšio. Kol nėra tiesioginių Lietuvos banko veiksmų ar neveikimo, tol neįmanoma identifikuoti ir priežastinio ryšio, kuris nebūtų per daug nutolęs.

---

¹³³*Ibid.*

3.5.4. Kaltė

Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnio 1 dalies dabartinė redakcija nurodo Lietuvos banko ar jo darbuotojų atsakomybę esant tyčiai arba neatsargumui. Šiuos patobulinimus kartu lėmė ir Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyva¹³⁴ 2014/59/ES, kurioje siekiant kuo didesnio finansų sistemos stabilumo po finansų krizės, yra nurodoma apsibrėžti atsakomybės laipsnį. Senesnėse Lietuvos banko įstatymo redakcijose nurodomas tik kaltės sąlygos būtinumas, tačiau plačiau detalizuojamos kaltės formos nėra. Jei žala yra padaryta mažiausia kaltės forma, tai nors pati žala ir yra padaryta, tačiau siekiant apsaugoti finansų sektoriaus stabilumą, priežiūros institucijos civilinė atsakomybė yra ribojama. Finansinio stabilumo valdybos principas, įtvirtintas „Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions“ 2.6 punkte, nurodo, jog priežiūros ir pertvarkymo institucija ir jos darbuotojai turėtų būti apsaugoti nuo atsakomybės už neveikimą ar veiksmus, tačiau jų pareiga yra vykdamas įgaliojimus veikti sąžiningai¹³⁵.

Kaltės sąlyga iš esmės nėra plačiai nagrinėjama bylose dėl Lietuvos banko civilinės atsakomybės, nes, kaip jau minėta, pirmiausia yra siekiama įrodyti neteisėtų veiksmų buvimą, o kadangi neteisėtų veiksmų egzistavimą sunku nustatyti ir, dažniausiai, neteisėti veiksmai nėra nustatomi, todėl kitos civilinės atsakomybės sąlygos nenagrinėjamos. Byloje, 2016 m. nagrinėtoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, bylos Nr. A-1690-492/2016¹³⁶, buvo siekta įrodyti, jog Lietuvos banko darbuotojo atleidimas iš pareigų yra pakankamas įrodymas Lietuvos banko kaltei konstatuoti. Iš esmės, jeigu Lietuvos banko darbuotojas yra atleidžiamas dėl neteisėtų veiksmų atlikimo, tai galėtų būti kaltės nustatymo sąlyga, tačiau minimoje byloje priežastinis ryšys buvo per daug nutolęs ir asmuo buvo atleistas iš pareigų ne dėl neteisėtų veiksmų įvykdymo, o dėl visiškai kitos priežasties. Iš dalies ši byla parodo, kad Lietuvos bankas peržvelgia ir vertina savo darbuotojų kompetenciją, veiklos atitikimą taisyklėms, tačiau, kaip jau minėta, tai nesusiję su Lietuvos banko civiline atsakomybe. Tinkamas kaltės sąlygos įrodymas būtų tuomet, kai iš tiesų būtų įmanoma nustatyti tyčios ar didelio neatsargumo egzistavimą, pavyzdžiui, jei

---

¹³⁴2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012.

¹³⁵Financial Stability Board. *Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions*. 2014. [žiūrėta 2020-03-18]. Prieiga per internetą: < https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_141015.pdf >

¹³⁶Lietuvos vyriausias administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „MLCH“ v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos banko, ir Lietuvos bankas, tretieji suinteresuoti asmenys valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“, bankrutuojantis bankas „Snoras“, K. R., Nr. A-1690-492/2016.*

valdybos priimtas sprendimas būtų skirtas apsaugoti tik privačius kreditorių interesus, ko pasėkoje galėtų būti juntamos neigiamos pasekmės visai finansų sistemai. Minėtu atveju galėtų būti konstatuotas ir didelis neatsargumas, jei Lietuvos banko darbuotojas pateiktų neteisingą informaciją, kuri nulemtų prieš tai minėta Lietuvos banko valdybos sprendimą. Tokių atvejų šiai dienai teismų praktikoje neturime, todėl galime tik interpretuoti hipotetines situacijas.

4. EUROPOS CENTRINIO BANKO CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

Europos Centrinis bankas (toliau – „ECB“) atlieka ypatingai svarbias funkcijas visoje Europos Sąjungos finansų sistemoje. ECB pagrindinės funkcijos apima ne tik euro zonos pinigų politikos įgyvendinimą, užsienio valiutų operacijų atlikimą bei mokėjimo sistemų veikimo užtikrinimą, bet ir politikos, susijusios su kredito įstaigų priežiūra ir finansų sistemos stabilumu, sklandų vykdymą¹³⁷.

ECB būdamas svarbiu finansų sistemos dalyviu, priima ypatingos svarbos sprendimus, susijusius su kredito įstaigų priežiūra, siekia išsaugoti kredito įstaigas ir finansų sistemos stabilumą. Vis dėlto, ne visuomet ECB priimti sprendimai gali turėti teigiamas pasekmes. Tai iš esmės reiškia, kad ECB sprendimai dėl kredito įstaigos licencijos atėmimo viename banke gali sukelti finansų sistemos nestabilumą ir tikėtiną indėlininkų pabėgimą kituose bankuose. Toks sprendimas gali destabilizuoti visą Europos Sąjungos finansų sistemą ir sukelti nemokiomis tapusių kredito įstaigų kreditorių nepasitenkinimą ECB vykdoma kredito įstaigų priežiūra. Todėl ECB neišvengiamai gali susidurti su priimtų sprendimų netikėtomis, neigiamomis pasekmėmis, kurios susijusios su kreditorių teisiniais reikalavimais atlyginti žalą dėl nepriežiūros.

Nagrinėjant ECB priimtų sprendimų, susijusių su kredito įstaigų priežiūra, galimas pasekmes aktualu yra išanalizuoti ECB atsakomybės teisinį reglamentavimą Europos Sąjungoje, identifikuoti teismų vaidmenį sprendžiant ECB civilinės atsakomybės ir žalos atlyginimo klausimus.

4.1. Bendras priežiūros mechanizmas

2015 m. Lietuvos valstybė prisijungė prie Bankų Sąjungos Bendro priežiūros mechanizmo – Europos bankų priežiūros sistemos, kurią sudaro ECB ir Europos Sąjungos nacionalinės priežiūros institucijos. Pagrindiniai bendro priežiūros mechanizmo tikslai yra:

1. Užtikrinti Europos bankų sistemos saugumą ir patikimumą;
2. Didinti finansinę integraciją ir finansinį stabilumą;
3. Užtikrinti nuoseklią priežiūrą.

ECB vykdo tiesioginę kasdienę didžiausių bankų priežiūrą, o nacionalinės priežiūros institucijos, tokios kaip Lietuvos bankas, prižiūri likusias kredito įstaigas nacionalinėje finansų rinkoje. Pagrindinis Bendro priežiūros mechanizmo uždavinys¹³⁸ yra tikrinti, ar

---

¹³⁷Europos Centrinio Banko oficialus puslapis. *ECB uždaviniai*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/html/index.lt.html>>

¹³⁸2014 m. balandžio 16 d. Europos Centrinio Banko Reglamentas (ES) Nr. 468/2014, kuriuo sukuriamas Europos Centrinio Banko, nacionalinių kompetentingų institucijų ir nacionalinių paskirtųjų institucijų

bankai laikosi bankams skirtų Europos sąjungos taisyklių ir reikalavimų bei sprendžia kilusias problemas, vertina ar bankai yra pajėgūs vykdyti savo veiklą. Europos centrinio banko reglamentas Nr. 468/2014 (Bendro priežiūros mechanizmo pagrindų reglamentas) įtvirtina, jog ECB yra atsakingas už veiksmingą ir nuoseklų bendro priežiūros mechanizmo veikimą ir vykdo sistemos priežiūrą¹³⁹.

Šalia kredito įstaigų priežiūros funkcijos, Lietuvos bankas, vykdo ir kitą, ne mažiau svarbią – kainų stabilumo palaikymo – funkciją, kuri yra Europos Sąjungos pinigų politikos esmė. SESV 127 straipsnis įtvirtina pagrindinius ECB sistemos uždavinius¹⁴⁰, kurie apima ir tikslą prisidėti prie nacionalinės pinigų politikos sklandumo. ECB turi teisę konsultuoti¹⁴¹ nacionalines institucijas bei teikti savo nuomonę¹⁴² jo kompetencijai priklausančiais klausimais, tačiau tai yra rekomendacinio pobūdžio nuomonės teikimas, jis nėra įpareigojantis.

Nagrinėjant ECB civilinės atsakomybės už padarytą žalą klausimą, išskirtinas SESV 340 straipsnis, kuris įtvirtina, kad: „Deliktinės atsakomybės atveju Sąjunga pagal bendrus valstybių narių įstatymams būdingus principus atlygina bet kokią žalą, kurią, eidami savo pareigas, padaro jos institucijos ar jų tarnautojai¹⁴³“. Remiantis šia norma galėtume teigti, kad Europos Sąjunga prisiima atsakomybę už ECB padarytą žalą, tačiau tame pačiame straipsnyje *expressis verbis* įtvirtinta, jog ECB yra vienintelė institucija Bendrijos mastu, kuri yra visiškai pilnai atsakinga už savo sukeltą žalą: „Nukrypdamas nuo antrosios pastraipos, Europos centrinis bankas pagal bendrus valstybių narių įstatymams būdingus principus atlygina bet kokią žalą, kurią padaro pats bankas ar jo tarnautojai, atlikdami savo pareigas¹⁴⁴.“ Panašumų matome ir nacionalinėje Lietuvos teisėje Lietuvos banko atžvilgiu, nes akivaizdu, kad ECB kartu su Lietuvos banku išsiskiria iš visų kitų institucijų civilinės atsakomybės kontekste. Lietuvos bankas yra atsakingas už savo veiksmais padarytą žalą atliekant priežiūros funkciją kuomet yra įrodoma kaltė ar neatsargumas, kai kitos nacionalinės valdžios institucijos atsako be kaltės ir joms taikoma griežtoji civilinė atsakomybė. Atitinkamai, vienintelis ECB, kaip institucija, yra išskiriamas kaip absoliučiai atsakingas už savo veiksmais sukeltą žalą, tačiau už kitų Europos Sąjungos institucijų ar jų tarnautojų padarytą žalą atsako pati Europos Sąjunga.

---

bendradarbiavimo Bendrame priežiūros mechanizme struktūra (BPM pagrindų reglamentas), *ECB/2014/17*, 2014.

¹³⁹*Ibid.*

¹⁴⁰Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.

¹⁴¹*Ibid.*

¹⁴²*Ibid.*

¹⁴³*Ibid.*

¹⁴⁴*Ibid.*

4.2. Teisminių institucijų vaidmuo sprendžiant teisinius ginčus dėl ECB atsakomybės už padarytą žalą

Teismų vaidmuo sprendžiant ginčus dėl atsakomybės nustatymo ir žalos atlyginimo dėl valstybės valdžios institucijos priimtų aktų yra ypatingai svarbus ne tik nacionaliniu, bet ir Europos Sąjungos lygmeniu, nes, pirma, teismai vykdo teisingumą¹⁴⁵. Jie padeda valstybės valdžios institucijai įgyvendinti bei įvykdyti savo sprendimus. Antra, teismai veikia kaip sprendimus peržiūrinti bei patikrinanti institucija, užtikrinanti suinteresuotoms šalims teisę į nepriklausomą sprendimą.

Teisingumo Teismo vaidmuo yra išskirtinis Europos Sąjungos teisinėje sistemoje. Europos Sąjungos Teisingumo Teismą sudaro du teismai: Teisingumo Teismas ir Bendrasis Teismas. Bendrojo Teismo jurisdikcijai priklauso nagrinėti fizinių ar juridinių asmenų pareikštus ginčus dėl Europos Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų teisės aktų, kurie šiems asmenims yra skirti arba kurie tiesiogiai ir konkrečiai su jais susiję, panaikinimo (pavyzdžiui, kredito įstaigos pareikštas ieškinys dėl ECB sprendimo skirti jai baudą). Taip pat Bendrojo Teismo jurisdikcijai priskiriami ginčai dėl reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų, kurie tiesiogiai susiję su šiais asmenimis, ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinančių priemonių, taip pat šių asmenų pareikštus ieškinius dėl minėtų institucijų, įstaigų ar organų neveikimo. Į Bendrojo Teismo jurisdikcijos ribas patenka ir ginčai dėl Europos Sąjungos institucijų, įstaigų arba organų ar jų tarnautojų padarytos žalos atlyginimo¹⁴⁶.

SESV 4 protokolo dėl Europos centrinių bankų sistemos ir ECB statuto 35 straipsnyje nurodyta, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas gali peržiūrėti ar aiškinti ECB veiksmus ar neveikimą¹⁴⁷. SESV 268 straipsnis įtvirtina, jog Teisingumo Teismas sprendžia ginčus, susijusius su žalos atlyginimu, numatytu SESV 340 straipsnyje ir tai yra išimtinė¹⁴⁸ Europos Sąjungos teismų jurisdikcija.

Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos spręsti klausimo dėl sutartinės atsakomybės buvimo ar nebuvimo, nes kitaip Teisingumo Teismas viršytų jam SESV 274

¹⁴⁵Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

¹⁴⁶Europos Sąjungos Teisingumo Teismo oficialusis puslapis. *Apie Bendrąjį Teismą*. [žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/lt>

¹⁴⁷Protokolas, pridėdamas prie Europos bendrijos steigimo sutarties (OL C 191, 1992 7 29, p. 68), su pakeitimais, padarytais Amsterdamo sutartimi (OL C 340, 1997 11 10, p. 1), Nicos sutartimi (OL C 80, 2001 3 10, p. 1), Tarybos sprendimu 2003/223/EB (OL L 83, 2003 4 1, p. 66) ir Aktu dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir Sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų, 2003, *OL L 236*.

¹⁴⁸Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1992 m. kovo 13 d. sprendimas *Vreugdenhil v. Komisija* C-282/90, EU:C:1992:124; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. lapkričio 26 d. sprendimas *First ir Franex* C-275/00, EU:C:2002:711.

straipsniu suteiktus ribotus įgaliojimus, tačiau jis turi jurisdikciją spręsti sutartinės atsakomybės klausimą tuomet, kai yra galiojanti arbitražo išlyga.

SESV 340 straipsnis įtvirtina, jog deliktinės atsakomybės atveju ECB pagal bendrus valstybių narių įstatymams būdingus principus atlygina bet kokią žalą, kurią padaro pats bankas ar jo tarnautojai, atlikdami savo pareigas¹⁴⁹. Tam, kad būtų konstatuota žala, padaryta asmeniui, privaloma pateikti tiesioginės sąsajos įrodymus, nes įprastai Teisingumo Teismas konstatuoja privatų asmenį neturint teisės pateikti ieškinį nesant konkretaus susietumo ir net nesvarsto, ar tas asmuo yra tiesiogiai susijęs su ginčijamu teisės aktu¹⁵⁰.

Europos Sąjungos civilinė atsakomybė yra absoliučiai atribota nuo ECB atsakomybės, tai yra, jie vienas už kito prievolės neatsako. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo tiesiogiai įtvirtina, jog už savo veiksmais sukeltą žalą atsako pats ECB¹⁵¹.

4.3. ECB ir nacionalinės kompetentingos institucijos solidarioji atsakomybė už neteisėtus veiksmus padarytą žalą

Pagal SESV, ECB yra pilnai atsakingas už bet kokią žalą, kurią, atlikdami savo pareigas, padaro pats bankas ar jo tarnautojai¹⁵². ECB yra vienintelė Europos Sąjungos institucija, kuri visiškai prisiima atsakomybę už savo neteisėtus veiksmus. Jokia kita Europos Sąjungos institucija nėra atskirai išskirta kaip atsakinga už savo sukeltą žalą. Preziumuotina, kad taip yra todėl, nes ECB yra nepriklausomas ir jo politinis nepriklausomumas yra euro zonos pinigų sistemos pamatas¹⁵³, todėl ECB turi veikti ypač atsakingai. ECB išskiria nepriklausomumo kriterijus, kurie apima institucinį nepriklausomumą, asmeninį nepriklausomumą, funkcinį ir veiklos nepriklausomumą, finansinį ir organizacinį nepriklausomumą bei teisinį nepriklausomumą. ECB aiškina savo sprendimus Europos Sąjungos piliečiams ir jų išrinktiems atstovams Europos Sąjungoje¹⁵⁴. Tai parodo, kad nors ir ECB vykdo pinigų politiką savarankiškai ir efektyviai, tačiau taip pat jis užtikrina ir savo atskaitomybę Europos Sąjungai, jos piliečiams ir institucijoms.

---

¹⁴⁹Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.

¹⁵⁰TAMAVIČIŪTĖ, V. *Privataus asmens locus standi ginčijant Europos Sąjungos teisės aktų teisėtumą: ar pagrįstai kritikuojamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas? Socialinių mokslų studijos*, 2010, Nr. 1(5). Socialiniai mokslai, 01S - Teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010 m.

¹⁵¹Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.

¹⁵²*Ibid.*

¹⁵³Europos Centrinio Banko oficialus puslapis. *Kodėl ECB yra nepriklausomas?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/ecb_independent.lt.html>

¹⁵⁴*Ibid.*

SESV 4 protokole dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto yra nustatyta, jog Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti sprendimus pagal bet kurią arbitražinę išlygą, numatyta ECB ar jo vardu sudarytoje sutartyje¹⁵⁵, tačiau taikomas atsakomybės režimas yra numatytas SESV 340 straipsnyje. Tam tikrais numatytais atvejais ir sąlygomis Teisingumo Teismas peržiūri ir aiškina ECB veiksmus ar neveikimą. Svarbu tai, jog ginčų tarp ECB ir jo kreditorių, skolininkų ar visų kitų asmenų nagrinėjimas priklauso nacionalinių kompetentingų institucijų jurisdikcijai, išskyrus atvejus, kurie priskirtini Teisingumo Teismo kompetencijai¹⁵⁶. Tik remiantis kompetentingos nacionalinės institucijos sprendimu, kuriame nustatomas ECB atliktas pažeidimas, Teisingumo teismas galėtų spręsti, ar minėtas pažeidimas gali sukelti ECB atsakomybę¹⁵⁷. Tai buvo akcentuota ir Teisingumo Teismo nagrinėtoje byloje *Document Security Systems, Inc. prieš Europos centrinį banką (ECB)*.

Išduoti kredito įstaigoms licencijas gali tik vienintelė institucija - ECB¹⁵⁸. Pagal tai yra akivaizdu, kad jis vienintelis ir yra atsakingas už padarytą žalą, jei tokia kyla. Remiantis jau minėtu SESV straipsniu, tam, kad būtų įrodyta ECB civilinė atsakomybė, reikalinga įrodyti visas civilinės atsakomybės sąlygas, įskaitant ir kaltę¹⁵⁹. Analizuojant Lietuvos banko vietą licencijos išdavimo procedūroje, paminėtina, kad ECB išduoda licenciją Lietuvos banko teikimu¹⁶⁰. Teismų praktikos civilinės atsakomybės klausimu neturime šioje situacijoje, tačiau galime preziumuoti, kaip teisiškai susiklostytų situacija, kuomet licencija kredito įstaigai¹⁶¹ yra išduodama neteisėtai. Asmenys, norintys gauti licenciją finansų įstaigai, kreipiasi į Lietuvos banką su prašymu¹⁶² suteikti licenciją. Lietuvos bankas tokiu atveju įvertina rodiklius ir galimybes. LR finansų įstaigų įstatymas¹⁶³ bei LR bankų

---

¹⁵⁵Protokolas, pridėdamas prie Europos bendrijos steigimo sutarties (OL C 191, 1992 7 29, p. 68), su pakeitimais, padarytais Amsterdamo sutartimi (OL C 340, 1997 11 10, p. 1), Nicos sutartimi (OL C 80, 2001 3 10, p. 1), Tarybos sprendimu 2003/223/EB (OL L 83, 2003 4 1, p. 66) ir Aktu dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir Sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų, 2003, *OL L 236*.

¹⁵⁶*Ibid.*

¹⁵⁷*Ibid.*

¹⁵⁸2013 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1024/2013, kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika. 2013, *OL L 287*.

¹⁵⁹Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.

¹⁶⁰Oficialus Lietuvos banko internetinis puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/autorizacijos-prasymas>>

¹⁶¹Bankai ir kredito unijos yra laikomi kredito įstaigomis. (2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012. *Oficialusis leidinys*, 2013, L 176/1)

¹⁶²Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

¹⁶³Lietuvos Respublikos Finansų įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 91-3891.

įstatymas¹⁶⁴ nurodo reikalavimus, kuriuos turi atitikti įstaiga, siekianti licencijos. Lietuvos bankas patikrina įstatymų atitikimus ir kreipiasi į ECB, nes tai vienintelė įstaiga, kuri gali suteikti licenciją¹⁶⁵. Pagrindinis klausimas kyla dėl neteisėtai išduotos licencijos, kuris subjektas yra už tai atsakingas, Lietuvos bankas ar ECB? Manytina, kad bendruoju atveju, remiantis SESV, būtų atsakingas ECB¹⁶⁶ ir civilinė atsakomybė už padarytą žalą, kiltų jam. Tačiau, remiantis Lietuvos banko įstatymu¹⁶⁷, tikėtina, kad jeigu būtų įrodyta Lietuvos banko kaltė, tai yra, jeigu Lietuvos bankas (Lietuvos banko darbuotojai) būtų pateikęs neteisingą informaciją ECB veikdamas tyčia ar neatsargiai, greičiausiai būtų svarstyta solidariosios atsakomybės galimybė, atitinkamai įvertinus¹⁶⁸ ECB veiksmus. Pažymėtina, jog šioje situacijoje svarbu išsiaiškinti, ar Lietuvos bankas pateikdamas informaciją atliko viešojo administravimo funkcijas ar išimtinę priežiūros funkciją, nes nuo to priklauso, ar kaltės įrodymas išvis yra reikalingas. Lietuvos bankas¹⁶⁹ nurodo, kad priežiūros funkcija apima licencijavimą/autorizavimą. LR finansinių priemonių įstatymo 3 straipsnyje Lietuvos bankas įvardinamas „Priežiūros institucijos“¹⁷⁰ sąvoka, o pačiame įstatyme vėliau kalbama apie „Priežiūros institucijos“ atliekamą licencijavimą ir jos atsakomybę. Remiantis tuo, darytina išvada, jog pateikdamas informaciją ECB, Lietuvos bankas veikia priežiūros funkcijos ribose ir kaltės sąlygos įrodymas yra būtinas pagal Lietuvos banko įstatymą.

ECB gali panaikinti kredito įstaigos licenciją savo iniciatyva arba valstybės narės, kurioje įsteigta įstaiga, nacionalinės kompetentingos institucijos, mūsų atveju, Lietuvos banko, siūlymu¹⁷¹. Licencijų panaikinimui yra taikoma nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka, tačiau nacionalinis centrinis bankas ir ECB glaudžiai bendradarbiauja, panašiai kaip ir licencijos išdavimo procedūroje. Reglamentas Nr. 1024/2013 nurodo sprendimo atšaukti licenciją priėmimo tvarką. Vertinant situaciją, kuomet ECB panaikina licenciją kredito

---

¹⁶⁴Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

¹⁶⁵2013 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1024/2013, kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika. 2013, *OL L 287*.

¹⁶⁶Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.

¹⁶⁷Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

¹⁶⁸Jeigu taikoma solidarioji atsakomybė, teismai visų pirma turi argumentuoti, kodėl nėra taikoma dalinė atsakomybė. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-59/2008. *Teismų praktika*. 2008, Nr. 29.)

¹⁶⁹Oficialus Lietuvos banko internetinis puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansu-rinkos-dalyviu-prieziura>>

¹⁷⁰Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.

¹⁷¹Europos Centrinio Banko Paraiškų gauti licenciją vertinimo vadovas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.201901_guide_assessment_credit_inst_licensing_appl.lt.pdf?639083c1690b108e5a4a32fc90b110a6>

įstaigai, aktualu apžvelgti Europos Sąjungos Teisingumo Teisme nagrinėjamą bylą T-698/16, *Trasta Komercbanka ir kt. prieš Europos centrinį banką*. Byla dar nėra baigta nagrinėti, todėl sprendimo nėra. Byloje ECB yra kaltinamas remiantis septyniais pagrindais¹⁷², tačiau svarbiausia *Trasta Komercbanka AS* akcininkų siekiamybė yra panaikinti ECB priimtą sprendimą panaikinti banko licenciją. Pagrindinis keliamas klausimas yra, kas gali kreiptis dėl ECB priimto sprendimo panaikinti licenciją panaikinimo, banko valdyba ar akcininkai, ar kitos šalys? Generalinė advokatė Juliane Kokott teigia, kad akcininkai neturėtų turėti teisės kreiptis dėl licencijos atšaukimo apskundimo¹⁷³, tačiau, kaip minėta, Teisingumo Teismas dar nėra priėmęs sprendimo. Toliau nagrinėjant civilinės atsakomybės klausimą, būtų galima hipotetiškai nagrinėti, kad atsakomybė kiltų panašiomis sąlygomis, kaip ir neteisėto licencijos išdavimo atveju – aktuali yra nacionalinio centrinio banko pozicija ir atlikti veiksmai. Tuo atveju, jei ECB savo iniciatyva atšaukia licencijos galiojimą ir jo veiksmai yra pripažįstami neteisėtais, už sukeltą žalą atsakytų tik jis pats, tačiau manytina, kad jeigu buvo teiktas nacionalinės kompetentingos institucijos apsimestinis, klaidingas ar panašaus galimai neteisėto pobūdžio prašymas atšaukti licenciją, greičiausiai civilinė atsakomybė bus solidari tarp ECB ir nacionalinio centrinio banko.

Kodėl solidarioji atsakomybė? Licencijų išdavimo ir atšaukimo veikloje ECB glaudžiai bendradarbiauja su nacionalinėmis kompetentingomis institucijomis. Abiem atvejais, asmenys pirmiausia kreipiasi į nacionalines kompetentingas institucijas dėl jų konsultacijos, tačiau galutinį sprendimą priima ECB¹⁷⁴, nebent prašymas atmetamas dėl dokumentų trūkumo ar netinkamo turinio, tokiu atveju sprendimą priima nacionalinė kompetentinga institucija, motyvuodama trūkumų šalinimu. Taigi, solidariosios atsakomybės galimybė nėra tiesiogiai įtvirtinta teisės aktuose, tačiau įvertinus nacionalinės kompetentingos institucijos veiksmus bei nustačius tam tikru atveju, kad jie neteisėti, vertintinas kaltės buvimas ar nebuvimas bei jos lygis. Nacionalinės teisės aktai tiesiogiai įtvirtina, kad Lietuvos banko kaltė atliekant priežiūros funkcijas yra būtina tam, kad būtų konstatuota civilinė atsakomybė. ECB šiame kontekste suvaidina savo vaidmenį

---

¹⁷²Pranešimo apie bylą T-698/16 *Oficialiajame leidinyje* klaidų ištaisymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016TN0698R\(01\)&from=EL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016TN0698R(01)&from=EL)>

¹⁷³Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. balandžio 11 d. Generalinės advokatės Juliane Kokott išvada sujungtose bylose *Europos Centrinis Bankas (ECB) v. Trasta Komercbanka AS, I.F.* C-663/17 P, *Europos Bendrijų Komisija v. Trasta Komercbanka AS, I.F.* C-665/17 P, *Trasta Komercbanka AS, I. F. v. Europos Centrinis Bankas (ECB)* C-669/17 P, EU:C:2019:323.

¹⁷⁴2013 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1024/2013, kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika. 2013, *Oficialus leidinys* L 287.

priimdamas sprendimą ne iki galo atidžiai patikrinęs pateiktą nacionalinės institucijos paraišką. Tiesioginė pareiga ECB atidžiai tikrinti pateiktą nacionalinės institucijos informaciją nėra įtvirtinta, tačiau finansų sektoriaus stabilumas yra grindžiamas atsakingumo ir protingumo principais. Elgtis *bonus pater familias* yra pamatinis principas, skirtas užtikrinti finansų sektoriaus politiką ir elgesio standartus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra pažymėjęs, jog solidarioji atsakomybė gali būti grindžiama ne tik bendrai padaryta žala, tačiau ir tam tikru bendrumu, kuris egzistuoja ir kitų civilinės atsakomybės sąlygų atžvilgiu¹⁷⁵. Lygiai taip pat, solidarioji prievolė pagal atsiradimo pagrindą gali būti mišri, tai yra, kylanti iš skirtingų pagrindų¹⁷⁶. Tai suponuoja, jog nebūtinai tam, kad būtų pripažinta solidarioji atsakomybė ECB ir nacionalinei institucijai turi būti veikiami būtinai kartu, pakanka, kad padaryta žala būtų tam pačiam subjektui, tame pačiame procese, neteisėtais veiksmais ir akivaizdžiu priežastiniu ryšiu tarp neteisėtų veiksmų, kaltės ir žalos.

---

¹⁷⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje A. T. ir kt. v. Lietuvos Respublika ir kt., Nr. 3K-3-518/2006.

¹⁷⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Prostinvest“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija ir Vilniaus miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-192-219/2016.

IŠVADOS

Apibendrinant šio darbo dėstomojoje dalyje išanalizuotą centrinio banko civilinės atsakomybės teisinio reglamentavimo mechanizmą, teismų praktiką ir jų vertinimą, daromos šios esminės išvados:

1. Teismų praktika, kurioje nurodoma, kad esant Lietuvos banko 45 straipsnio ir LR CK 6.271 straipsnio kolizijai, taikomas LR CK 6.271 straipsnis, yra kritikuotina. Nors teismai remiasi LR CK 1.3 straipsnio 2 dalimi (pirmenybė Lietuvos banko įstatymui valstybinės civilinės atsakomybės klausimu nėra suteikiama ir Lietuvos banko padaryta žala, jei tokia yra, turi būti atlyginama pagal LR CK 6.271 straipsnį dar ir dėl to, nes Lietuvos bankas yra valstybinės valdžios institucija, teikianti viešojo administravimo paslaugas), vis dėl to šį klausimą vertėtų analizuoti plačiau įvertinant tai, kad LR CK yra pagrindinis, bet ne vienintelis civilinės teisės šaltinis;
2. Lietuvos banko vykdoma veikla patenka į viešojo administravimo apibrėžimą, todėl žalai, kilusiai dėl funkcijų atlikimo, neatlikimo ar netinkamo atlikimo yra taikomas LR CK 6.271 straipsnis ir atsakomybė kyla valstybei. Žalos, sukeltos atliekant priežiūros funkciją, kuri patenka į viešojo administravimo apibrėžimą, reguliavimas yra išimtis, nes taikomas ne LR CK 6.271 straipsnis, o Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnis;
3. Lietuvos banko įstatymo 45 straipsnyje numatytas privalomas kaltės, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, egzistavimas yra paaiškinamas tuo, kad tokiu būdu Lietuvos banko darbuotojai yra skatinami turėti didesnę veiksmų laisvę ir galimybę nevaržomai priimti būtinus sprendimus atliekant finansų rinkos dalyvių priežiūros funkcijas. Kita vertus, Lietuvos banko civilinės atsakomybės įrodymas yra apsunkinamas, nes nustatyti kaltės sąlygos egzistavimą yra sudėtinga;
4. Lietuvos bankas, vykdydamas monetarinę politiką, veikia nepriklausomai nuo Lietuvos valstybės, tačiau pagal dabartinį reguliavimą, už žalą, padarytą monetarinės politikos srityje, civilinė atsakomybė kyla valstybei;
5. Bazelio principai netiesiogiai įtvirtino ir lėmė Lietuvos banko plačią diskreciją atliekant finansų rinkos dalyvių priežiūros funkcijas, nes išplėtė finansų rinkos dalyvių priežiūros institucijų apsaugą nuo ieškinių, reiškiamų dėl nesąžiningo pareigų atlikimo ar jų neatlikimo. Jei tokia apsauga nebūtų suteikta, Lietuvos bankas negalėtų veikti efektyviai ir veiksmingai;
6. ECB kartu su Lietuvos banku vykdo monetarinės politikos formavimo ir finansų sistemos stabilumo užtikrinimo ir priežiūros funkcijas, tačiau dėl egzistuojančio teisinio neapibrėžtumo negalima vienareikšmiškai teigti, kad tarp ECB ir LB galėtų kilti solidarioji civilinė atsakomybė.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai

1.1. Europos Sąjungos teisės aktai:

1. Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialus leidinys*, 2008, Nr. 115-1.
2. Protokolas, pridamas prie Europos bendrijos steigimo sutarties (OL C 191, 1992 7 29, p. 68), su pakeitimais, padarytais Amsterdamo sutartimi (OL C 340, 1997 11 10, p. 1), Nicos sutartimi (OL C 80, 2001 3 10, p. 1), Tarybos sprendimu 2003/223/EB (OL L 83, 2003 4 1, p. 66) ir Aktu dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir Sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų, 2003, *OL L 236*.
3. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012. *Oficialusis leidinys*, 2013, L 176/1.
4. 2013 m. spalio 15 d. Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1024/2013, kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika. 2013, *OL L 287*.
5. 2014 m. balandžio 16 d. Europos Centrinio Banko Reglamentas (ES) Nr. 468/2014, kuriuo sukuriama Europos Centrinio Banko, nacionalinių kompetentingų institucijų ir nacionalinių paskirtųjų institucijų bendradarbiavimo Bendrame priežiūros mechanizme struktūra (BPM pagrindų reglamentas), *ECB/2014/17*, 2014.
6. 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012 (Tekstas svarbus EEE). *Oficialus leidinys*, L 173/190, 2014, p. 190-348.

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

3. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.
4. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.
5. Lietuvos Respublikos Finansų įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 91-3891.
6. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.
7. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832.
8. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 13-308.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo“. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 53-2613.

2. Specialioji literatūra:

1. AMBRASIENĖ, D.; BARANAUSKAS, E.; ir kt. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
2. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
3. MIKELĖNAS, V. *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.
4. MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; ir TAMINSKAS, A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
5. VAIŠVILA, A. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. 2000, Vilnius.
6. LOUIS, J. -V. *Monetary policy and Central Banking in the Constitution*. Germany: European Central Bank, 2005.
7. LOUIS, J. -V. *Union économique et monétaire*. Brussels: Editions de l'Université de Bruxelles, 1995.

3. Teismų sprendimai

3.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1979 m. spalio 4 d. sprendimas *Dumortier frères ir kt. v. Europos Sąjungos Taryba* 64/76 ir 113/76, 167/78 ir 239/78, 27/79, 28/79 ir 45/79, EU:C:1979:223 ; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1996 m. liepos 11 d. Sprendimas *International Procurement Services v. Europos Bendrijų Komisija* T-175/94, EU:T:1996:102; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007

- m. liepos 19 d. sprendimas *FG Marine v. Europos Bendrijų Komisija* T-360/04, EU:T:2007:235.
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. rugsėjo 29 d. sprendimas *Oleifici Mediterranei v. EEB* 26/81, EU:C:1982:318.
  3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1992 m. sausio 30 d. sprendimas *Finsider ir kt. v. Europos Bendrijų Komisija* C-363/88 ir C-364/88, EU:C:1991:427.
  4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1992 m. kovo 13 d. sprendimas *Vreugdenhil v. Komisija* C-282/90, EU:C:1992:124; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. lapkričio 26 d. sprendimas *First ir Franex* C-275/00, EU:C:2002:711.
  5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1996 m. liepos 11 d. sprendimas *International Procurement Services v. Europos Bendrijų Komisija* T-175/94, EU:T:1996:102.
  6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1996 m. spalio 16 d. sprendimas *Efisol v. Europos Bendrijų Komisija* T-336/94, EU:T:1996:148.
  7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2000 m. birželio 8 d. sprendimas *Camar Srl ir Tico srl v. Europos Bendrijų Komisija ir Europos Sąjungos Taryba*, sujungtos bylos T-79/96, T-260/97 ir T-117/98, EU:T:2000:147.
  8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2001 m. liepos 12 d. sprendimas *Comafrika ir Dole Fresh Fruit Europe v. Europos Bendrijų Komisija*, T-198/95, T-171/96, T-230/97, T-174/98 ir T-225/99, EU:T:1996:185.
  9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. balandžio 24 d. sprendimas *Elliniki Viomichania Oplon AE (EVO) v. Europos Sąjungos Taryba ir Europos Bendrijų Komisija* T-220/96, EU:T:2002:104.
  10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. gruodžio 10 d. sprendimas *Europos Bendrijų Komisija v. Camar ir Tico*, C-312/00, EU:C:2002:736.
  11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. rugsėjo 13 d. sprendimas *CAS Succhi di Frutta v. Europos Bendrijų Komisija* T-226/01, EU:T:2006:252.
  12. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. rugsėjo 5 d. nutartis *Document Security Systems, Inc. v. Europos centrinis bankas (ECB)* T-295/05, EU:T:2007:243.
  13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. gegužės 20 d. sprendimas *Guigard v. Komisija* C-214/08, EU:C:2009:330; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1997 m. liepos 18 d. nutartis *Oleifici Italiani v. Komisija* T-44/96,

- EU:T:1997:122; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. gegužės 25 d. sprendimas *Distilleria Palma v. Komisija* T-154/01, EU:T:2004:154.
14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. sausio 20 d. sprendimas *Sungro, SA (T-252/07), Eurosemillas, SA (T-271/07) ir Surcotton, SA (T-272/07) v. Europos Sąjungos Taryba ir Europos Bendrijų Komisija* T-252/07, T-271/07 ir T-272/07, EU:T:2010:17.
  15. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. vasario 8 d. sprendimas *Alisei v. Europos Bendrijų Komisija* T-481/08, EU:T:2010:32.
  16. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. lapkričio 8 d. sprendimas *Idromacchine Srl, Alessandro Capuzzo ir Roberto Capuzzo v. Europos Komisiją* T-88/09, EU:T:2011:5.
  17. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Randa Chart v. Europos išorės veiksmy tarnyba (EIVT)* T-138/14, EU:T:2015:981.
  18. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. birželio 22 d. nutartis *Evropaiiki Dynamiki - Proigmena Systimata Tilepikoinonion Pliroforikis kai Tilematikis AE v. Europos Komisiją* T-409/09, EU:T:2011:548.
  19. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2019 m. balandžio 11 d. Generalinės advokatės Juliane Kokott išvada sujungtose bylose *Europos Centrinis Bankas (ECB) v. Trasta Komercbanka AS, I.F. C-663/17 P, Europos Bendrijų Komisija v. Trasta Komercbanka AS, I.F. C-665/17 P, Trasta Komercbanka AS, I. F. v. Europos Centrinis Bankas (ECB) C-669/17 P*, EU:C:2019:323.

3.2. Lietuvos Respublikos teismų sprendimai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 23 d. nutarimo Nr. 1004 "Dėl minimalaus darbo užmokesčio didinimo" 3.1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 499 straipsnio pirmajai daliai ir Lietuvos Respublikos darbo apmokėjimo įstatymo 2 straipsniui". Valstybės žinios. 1997, Nr. 7-130.; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 195 straipsnio penktosios dalies ir 242 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 91-2289.

3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 54-1587.; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 181-6708.; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 1-7.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 93-4000.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento Rinkimų įstatymo 1¹ straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 85-3094.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 90-3529.

7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 187 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 18 d. nutarimo Nr. 937 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 316 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. 361 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1, 2 punktų (2005 m. balandžio 4 d., 2006 m. kovo 27 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 298 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo" 1 punkto (2006 m. kovo 27 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 34-1244.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų, Lietuvos Respublikos Įmonių Restruktūrizavimo, Lietuvos Respublikos Įmonių Bankroto Įstatymų kai kurių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 55-2760.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 170 straipsnio (2012 m. kovo 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*. 2004, Nr. 478.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. balandžio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo (2012 m. birželio 12 d. redakcija) kai kurių nuostatų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimo Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ (2012 m. liepos 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*. 2015, Nr. 5147.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Teisės aktų registras*. 2018, Nr. 3692.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. *2016 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje AAS „Gjensidige Baltic“ v. UAB „Grinda“ ir Vilniaus miesto savivaldybė*, Nr. e-3K-7-105-687/2016.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje G.P., S.P. ir D.P. v. Lietuvos Respublika, Nr. 3K-3-539/2012.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje R.U. v. P.V. ir Lietuvos valstybė, Nr. 3K-3-528-706/2016.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje DNB bankas v. „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-507-611/2016.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje A. T. ir kt. v. Lietuvos Respublika ir kt., Nr. 3K-3-518/2006.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Prostinvest“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija ir Vilniaus miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-192-219/2016.
18. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A415-2203/2006.
19. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A415-2203/2006, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 10, 2006.
20. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2007 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A469-231/2007.
21. Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2013 m. rugsėjo 2 d. sprendimas administracinėje byloje Lietuvos valstybė v. R.Š. ir V.Š., Nr. I-2737-624/2013.
22. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis administracinėje byloje UAB „MLCH“ v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos banko, ir Lietuvos bankas, tretieji suinteresuoti asmenys valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“, bankrutuojantis bankas „Snoras“, K. R., Nr. A-1690-492/2016.
23. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2001 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje A.S. v. Lietuvos bankas, Nr. A³-875-01.
24. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2002 m. lapkričio 14 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Aukštųjų vandenys“ v. Lietuvos bankas ir AB „Litimpeks“, Nr. A²-409-02.

25. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje *I.P.V. v. Vilniaus miesto savivaldybė*, Nr. A17-499/2007; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 8 d. nutartis administracinėje byloje *A.Š. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A-858-1810/2012; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje *S.F. v. Lietuvos valstybė*, Nr. I-4601-561/2015.
26. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. 2020 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje *Lietuvos valstybė, atstovaujama Alytaus pataisos namų v. V.D.*, Nr. A-129-438/2020.
27. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugpjūčio 16 d. nutartis civilinėje byloje *A.S. v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros, Klaipėdos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos bei Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Klaipėdos skyriaus*, Nr. 2A-456/2010.
28. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartis administracinėje byloje *J.G. v. Lietuvos valstybė, atstovaujama Laisvės atėmimo vietų ligoninės*, Nr. I-499-142/2017.
29. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje *ERGO Insurance SE Lietuvos filialas v. Vilniaus miesto savivaldybė, atstovaujama Vilniaus miesto savivaldybės administracijos*, Nr. e2A-806-372/2018.

4. Kiti dokumentai:

1. ABRAMAVIČIUS, A. *Teisė į teisminę gynybą Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Jurisprudencija*, 2009, 3(117).
2. ALESIŪTĖ, M. *Valstybės deliktinė atsakomybė už centrinio banko veiksmais padarytą žalą: magistro baigiamasis darbas. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas*, 2017 m.
3. BAKŠEVIČIENĖ, R. Diskrecijos sąvoka Lietuvos viešojoje teisėje. *Teisė*, 2017, t. 105.
4. DANIŠAUSKAS, G. *Teisinės valstybės sampratos ypatumai. Jurisprudencija*, 2003, t. 47(39); 5-12.
5. DELFI Žinios oficialus puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-01-03]. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/nauseda-kisimasis-i-centrinio-banko-veikla-yra-nepriimtinas.d?id=81296217>

6. Europos Centrinio Banko oficialus puslapis. *Kodėl ECB yra nepriklausomas?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/ecb_independent.lt.html>
7. Europos Centrinio Banko Paraiškų gauti licenciją vertinimo vadovas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.201901_guide_assessment_credit_inst_licensing_appl.lt.pdf?639083c1690b108e5a4a32fc90b110a6>
8. Europos centrinių bankų sistema [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <https://lt.wikipedia.org/wiki/Europos_centrinių_bankų_sistema>
9. JUREX. *Visiško nuostolių atlyginimo principas. Žalos dydžio sumažinimas atsižvelgiant į žalą padariusio asmens turtinę padėtį* [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <<https://jurex.lt/visisko-nuostoliu-atlyginimo-principas-zalos-dydzio-sumazinimas-atsizvelgiant-i-zala-padariusio-asmens-turtine-padeti/>>
10. Lietuvos Bankas. *Makroprudencinės politikos įgyvendinimas Lietuvoje*. Lietuvos bankas: Teminių straipsnių serija Nr. 30/2019.
11. Lietuvos Bankas. *Makroprudencinės politikos įgyvendinimas Lietuvoje*. Lietuvos bankas: Teminių straipsnių serija Nr. 4/2015.
12. Lietuvos banko oficialus puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-04-01]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/naujienos/del-nemokumo-atsaukta-taupkases-kredito-unijos-licencija-teismo-prasoma-skelbti-jos-bankrota>>
13. Lietuvos banko oficialus puslapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/autorizacijos-prasymas>>
14. Lietuvos banko valdyba. 2007 m. liepos 26 d. nutarimas „Dėl Bazelio bankų priežiūros komiteto patvirtintų pagrindinių efektyvios bankų priežiūros principų įgyvendinimo“. *Teisės aktų registras*, 2014, Nr. 2014-06016.
15. MORKŪNIENĖ, G. *Valstybės atsakomybė už žalą, padarytą valstybės institucijų ir tarnautojų veiksmis*: magistro baigiamasis darbas. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008 m.
16. PILKIS, T.; ir GRINEVIČIŪTĖ, G. Lietuvos banko civilinė atsakomybė. Iš *Teisės mokslo pavasaris 2019*: pranešimų rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019.
17. Pranešimo apie bylą T-698/16 *Oficialiajame leidinyje* klaidų ištaisymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-02-25]. Prieiga per internetą: <<https://eur->

- [lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016TN0698R\(01\)&from=EL](http://lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016TN0698R(01)&from=EL)
18. SELELIONYTĖ, S. *Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. Jurisprudencija*, 2006 (79).
  19. TAMAVIČIŪTĖ, V. *Privataus asmens locus standi ginčijant Europos Sąjungos teisės aktų teisėtumą: ar pagrįstai kritikuojamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas? Socialinių mokslų studijos*, 2010, Nr. 1(5). Socialiniai mokslai, 01S - Teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010 m.
  20. 2003 m. rugsėjo 19 d. ECB nuomonė. *OJ C 229*, 25.9.2003, 7, 9 punktas.
  21. 2003 m. liepos 5 d. ECB nuomonė. *OJ C 230*, 28.9.2003.
  22. BELL, J. *Governmental Liability: Some Comparative Reflections*. Barcelona, University of Cambridge. 2006. [žiūrėta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: https://indret.com/wp-content/themes/indret/pdf/322_en.pdf
  23. Central Bank Governance Group. *Issues in the Governance of Central Banks*. Bank for International Settlements: Switzerland. 2009.
  24. Europos sisteminės rizikos valdyba. 2011 m. gruodžio 22 d. D rekomendacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-03-30]. Prieiga per internetą: https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/ESRB_Recommendation_on_National_Macprudential_Mandates.pdf?87d545ebc9fe76b76b6c545b6bad218c
  25. Financial Stability Board. *Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions*. 2014. [žiūrėta 2020-03-18]. Prieiga per internetą: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_141015.pdf>
  26. HIRONAKA A., KAWABATA Y., HARUYAMA T. *Chapter 13. Japan*. Teisininkų nuomonė. [žiūrėta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: https://www.jurists.co.jp/sites/default/files/tractate_pdf/en/Product_Regulation_Liability_Review_2_Japan.pdf
  27. KHAN, A. *Legal Protection: Liability and Immunity Arrangements of Central Banks and Financial Supervisors*. International Monetary Fund. 2018.
  28. OECD, *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises*, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris [interaktyvus]. [žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264244160-en.pdf?expires=1579428885&id=id&accname=guest&checksum=6EDF3CD4A40A73DFE31A5416C4292B58>>

29. SIGMA. *Conference on „Liability for official fault – The Austrian experience“*. Tbilisi, Georgia. 2009. [žiūrēta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: <http://www.sigmaweb.org/publications/44319727.pdf>
30. Wardynski & Partners. *Liability of public authorities*. Warsaw. 2016, p. 6. [žiūrēta 2020-03-11]. Prieiga per internetą: http://www.codozasady.pl/wp-content/uploads/2016/07/Wardynski-Partners_-Liability-of-public-authorities.pdf
31. ZHANG, Y. *Comparative Studies on Governmental Liability in East and Southeast Asia*. The Great Britain: Kluwer Law International. 1999.

SANTRAUKA

Lietuvos banko atliekamų funkcijų įvairovė ir plati diskrecija verčia abejoti civilinės atsakomybės ribojimo patikimumu. Keliamas klausimas, ar teisės aktai, pagal kuriuos viešasis juridinis asmuo turi tokią plačią diskreciją jautrioje visuomenei finansų sistemoje, proporcingai reguliuoja civilinės atsakomybės taikomos Lietuvos bankui ribas.

Pirmoje darbo dalyje susiduriama su valstybės valdžios institucijų civilinės atsakomybės taikymo ypatumais ir teisės aktų analize, teismų praktikos apžvalga, tam, kad galima būtų įvertinti viešosios civilinės atsakomybės raidą ir tendencijas Lietuvos Respublikoje ir kitose šalyse.

Antrojoje dalyje vertinamas viešojo ir privataus intereso balansas per teismų praktikos prizmę. Vertinama, kaip finansinis stabilumas, būdamas viešuoju interesu pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą, veikia finansų rinkos dalyvius. Analizuojama, kaip finansinis stabilumas koreliuoja su visiško nuostolių atlyginimo principu.

Trečioji dalis apima Lietuvos banko vykdomų priežiūros funkcijos ir monetarinės politikos analizę. Apibrėžiamos Lietuvos banko diskrecijos ribos. LR įstatymai įtvirtina, kad Lietuvos bankui padarius žalą neteisėtais veiksmais priežiūros funkcijų atlikimo metu yra privaloma įrodyti kaltės sąlygos buvimą – tyčią arba didelį neatsargumą, kas apsunkina Lietuvos banko civilinės atsakomybės įrodymą.

Ketvirtojoje dalyje analizuojama Europos centrinio banko civilinė atsakomybė ir solidariosios Lietuvos banko ir Europos centrinio banko civilinės atsakomybės galimybė.

LE RÉSUMÉ

La Responsabilité Civile pour la Nuire Causé par la Banque de Lituanie

Civil Liability for the Harm Caused by the Bank of Lithuania

La diversité des fonctions exercées par la Banque de Lituanie et son large discrétionnaire remet en cause la crédibilité de la limitation de la responsabilité civile. La question se pose de savoir si la législation en vertu de laquelle une telle entité juridique publique jouit d'un tel pouvoir discrétionnaire dans un système financier public raisonnable réglemente proportionnellement les limites de responsabilité civile applicables à la Banque de Lituanie.

La première partie de la thèse traite des particularités de l'application de la responsabilité civile des autorités de l'État et de l'analyse des actes juridiques, de la revue de la jurisprudence afin d'évaluer l'évolution et les tendances de la responsabilité civile en République de Lituanie et dans d'autres pays.

La deuxième partie évalue l'équilibre entre les intérêts publics et privés à travers le prisme de la jurisprudence. On est évalué dans quelle mesure la stabilité financière, agissant dans l'intérêt public, selon l'arrêt de la Cour constitutionnelle de la République de Lituanie, affecte les acteurs des marchés financiers. On analyse la corrélation de la stabilité financière avec le principe de la compensation intégrale des pertes.

La troisième partie comprend une analyse de la fonction de surveillance et de la politique monétaire de la Banque de Lituanie. Les limites du pouvoir discrétionnaire de la Banque de Lituanie sont définies. Les lois de la République de Lituanie stipulent qu'en cas de nuire causé par la Banque de Lituanie par des actes illégaux, il est obligatoire de prouver l'existence d'une condition de faute - négligence intentionnelle ou grave. Cette condition complique la preuve de la responsabilité civile de la Banque de Lituanie.

La quatrième partie analyse la responsabilité civile de la Banque centrale européenne et la possibilité d'une responsabilité solidaire de la Banque de Lituanie et de la Banque Centrale Européenne.